NEMZETI NŐNEVELÉS.

X. ÉVFOLYAM. 1889. MÁRCZIUS. III. FÜZET.

RUDOLF TRÓNÖRÖKÖS EMLÉKE.

Legutolsó füzetünk már elhagyta a sajtót, mikor Rudolf trónörökös szörnyű halála mélységes gyászba borította a felséges uralkodó családot és a nemzetet.

Azóta hetek múltak el s az idő megenyhítette fájdalmunkat: szívünkben gyászolva nem a halottat siratjuk már, hanem a halhatatlan szellemet dicsőitjük. Halhatatlan Ő ránk hagyott öröksége: ragyogó példája által, mely fölött nincs hatalma a mulandóságnak.

Méltó fia volt a legnemesebb emberi és fejedelmi erényekkel ékeskedő felséges apának. Az első magyar trónörökös, a ki magyarúl érzett, gondolkodott és írt s a kit büszkén vallottunk magunkénak, mert munkás részt vett nemzetünk életében. Nemcsak ismerte, meg is értette múltunkat s lelkében hordta zálogát egy szebb jövőnek, melytől a magyar nemzet régi nagy idők megújulását várta.

Elhagyott bennünket, mielőtt a felséges személyéhez kötött reményeket beváltotta volna. De a sír csak azt fogadta magába, a mi benne mulandó volt: emléke, mely fölött a nemzeti kegyelet virraszt, örök és életének példája hatni és gyümölcsözni fog minden időkig.

TANÍTÁS ÉS NEVELÉS.

Az iskola működésének két főiránya van: egyik a nevelés, másik a tanítás, bárha a kettő között szigorú határt vonni, a kettőt egymástól mereven elválasztani akarva sem lehet. A tanítást, az ismeretek közlését, egy bizonyos korban, rendszerint egészen az iskola végzi; ellenben a nevelésre, az akaratnak és jellemnek erkölcsi kiképzésére, az iskolán kívül más tényezők is, nevezetesen a szülők, a családi élet, a cselédség, a társak, maga a társadalom, hatással, sokszor döntő hatással vannak. A míg e szerint, a tanítás eredményét illetőleg a teljes felelősség a tanítási rendszerre és az iskolára nehezedik: addig a nevelés terén ez a felelősség már megoszlik.

Elfogúlt, igazságtalan és méltánytalan tehát az a nézet, mely az ifjuság erkölcsi hibáiért, általában nevelésbeli fogyatkozásaiért egyedül és kizárólag az iskolát teszi felelőssé: de másfelől époly helytelen és veszedelmes az a nyiltan ritkán bevallott, de az iskolai gyakorlatban annál jobban elterjedt s alkalmazott fölfogás, hogy az iskola megtette kötelességét, ha kellő fegyelmet tudott megteremteni s a tanulókkal minél több ismeretet és ügyességet sajátíttatott el. Ez a fölfogás bizonyára azon keserves tapasztalásból eredt, hogy az iskolának a helyes nevelésre irányzott legkitartóbb törekvéseit sokszor ellensúlyozzák, bénítják, sőt egészen hatástalanokká is teszik a rajta kívül álló nevelési tényezők. De mind a mellett, hogy ez így van, mégis, minthogy a társadalom jólléte nemcsak az ismeretektől, hanem ép oly, sőt fokozottabb mérvben függ tagjainak jó erkölcseitől és becsületességétől; és minthogy az iskolának sok és hathatós eszköz áll rendelkezésére, melyekkel rendszerint üdvös hatást gyakorolhat a tanulók akaratára s erkölcsi jellemére: igenis

terheli a felelősség az iskolát az ifjú nemzedék nevelését s ezen nevelés eredményét illetőleg is, s ezen felelősség alól semmiféle okoskodással sem lehet kibújni.

Szülők és tanügyi hatóságok között, minthogy igen sokszor csak a rögtön látható eredményt tekintik s mélyebbre nem pillantanak, de sőt a tanítással foglalkozók között is, kik t. i. a föntebb említett helytelen fölfogásnak hódolnak, igen elterjedt az a nézet, hogy a népiskola elérte czélját, ha a gyermekeket tisztességesen irni, kellően olvasni és számolni megtanította. Oly tévedes ez, melyből annál nagyobb veszedelem származhatik, minél többen látogatják a népiskolát — a népoktatási törvény intézkedései következtében — oly gyermekek, kiknek ez az egyedüli iskolájok. Mert hiszen igaz, hogy az olvasási képesség azon kulcs, mely az ismereteknek megbecsülhetetlen kincsekben gazdag tárházát megnyitja az ember előtt; de másfelől az is igaz, hogy ez azon létra is, melyen — kivált a szabad sajtó korában — legkönnyebben juthatni föl a jó és gonosz tudás fájára.

Ugyanazért nemcsak a józan idealizmus által vezetett modern pedagógia, hanem az államok sorsát intéző hatalmasságok és maga a társadalom gondolkodó része is nem ok nélkül hangoztatják és méltán elvárják, hogy a népiskola ne elégedjék meg avval, ha növendékei irni, olvasni és számolni tudnak; de sőt avval se, ha az életben mindenkire nézve egyaránt szükséges alapismereteket kellő mérvben elsajátították: hanem egész működésén vörös fonálként húzódjék végig a nevelés, az akaratnak erkölcsileg helyes irányitása.

Érdeklődést kell tehát ébreszteni a gyermekekben azon intézmények iránt, melyek a társadalomnak alapjait képezik, s melyeknek jóléte egyúttal a társadalom boldogulásának alapföltétele; mert midőn az iskola ezt teszi, ugyanakkor az emberszeretet és önzetlen áldozatkészség szép erényeinek magvait hintegeti a fogékony szivekbe. E czélból úgy kell intézni az egész népiskolán keresztül a tanítást, hogy, a mint a gyermek az emberre, a családra, a községre, a hazára, az egyházra, a természetre és Istenre vonatkozó ismereteket szerezgeti, ez a tanulás valóságos lelki gyönyörűséget, élveze-

tet szerezzen neki s ez által vágyat ébreszszen amaz ismeretek további bővítgetésére.

Az ily módon szerzett ismeret válik legbiztosabban oly tényezővé, mely az akarat elhatározására, tehát az erkölcsiségre is döntő befolyást gyakorol. És ne felejtsük el, hogy mindazon eszközök között, melyekkel az iskola az erkölcsiség előmozdítása czéljából rendelkezik, legbiztosabb, mert egészen hatalmában áll, a helyes ismeretek közlése, az elmék fölvilágosítása, s ez úton a tárgyak és társadalmi állapotok és viszonyok igazi értékének megbecsülésére vezetés.

Sokan az ismereteknek, a tudásnak az erkölcsiségre való hatását kicsinylik, nyilván azért, mert ezer tapasztalat bizonyítja, hogy a tanult emberek között is sok a gonosz, s a tudatlanok között is sok a jámbor. Ámde másfelől tény az is, hogy ismereteink rendszerint jelentékeny hatással vannak elhatározásunkra, hogy igen sok erkölcstelen cselekedet tudatlanságból, a dolgok és állapotok hamis megitéléséből származik, s hogy igen sok hiba, ferde szokás, megrögzött előitélet csak a rájok vonatkozó helyes ismeretek terjesztése, szóval az elmék fölvilágosítása által szüntethető meg legbiztosabban.

De ez még nem elég. Az olvasókönyv olvasása és egyéb tantárgyak tanítása közben, de sőt magában az iskolai életben is föl kell használni minden esetet, mely alkalmas arra, hogy belőle valamely erkölcsi igazság tanulságképen levonható. És ilyenkor nemcsak az a föladat, hogy azok az erkölcsi elvek és igazságok a tanuló emlékezetében állandósíttassanak, hanem az egész ide vonatkozó tanításnak oly természetűnek és menetűnek kell lennie, hogy a gyermek amaz erkölcsi tanulságok és elvek igazságát és változhatatlanságát átérezze, hacsak lehet (pl. mesék-, elbeszélések-, bibliai történetek-, történelmi olvasmányoknál), mintegy átélje, s ekképlelkében bizonyos erkölcsi meggyőződés támadjon.

E mellett alkalmas pillanatokban, erre alkalmas olvasmányok és elbeszélések által, jótékony hullámzásba hozni a gyermekek kedélyét, szivökben nemes érzelmeket ébreszteni s ez által nemes vágyakra és elhatározásokra indítani őket: oly eljárás, mely nem-

csak egyik legbiztosabb eszköze az erkölcsi nevelésnek, de módjában is áll az iskolának s így szent kötelessége is.

Ime így s ezekhez hasonlóan mozdítja elő a tanítás a nevelést; így lesz a tanítás nevelő tanítássá, s a népiskola nem pusztán tanítóintézet, hanem egyúttal nevelőintézet is.

De, hogy necsak arról beszéljünk, a minek lennie kellene, hanem arról is, a mi van; s hogy a múlt példáiból tanulságot meríthessünk a jövőre nézve: nézzük meg az iskolai életet; lessünk meg egynéhány iskolát, mint folyik bennök a nevelő tanítás nagy munkája.

Oda, hol rendben van minden, az elmondottak után ne is térjünk be.

Belépünk egy osztályba. A gyermekek egy része föláll, még köszön is, a másik része azonban észre sem látszik venni a vendéget, hanem kedélyesen beszélget tovább. Majd a tanító dorgáló szavakat intéz a gyermekekhez, mire egy kis csönd következik, hogy a vendég megbámulása után csakhamar helyet adjon ama bizonyos csendes dongásnak. Hol ezt, hol azt szólítja meg a tanító a fecsegésért, hol ide, hol oda szalad fenyegető taglejtésekkel és piszszegésekkel; mind hiába! E közben a tanitás minduntalan megakad, s még annak figyelme is félre zökken, ki akarna figyelni. Végig nézünk a padokon: a gyermekek össze-vissza ülnek, még csak rendes helye sincs mindegyiknek. Nyomott kedélylyel hagyjuk el az osztályt, meg levén győződve, hogy itt, hol a fegyelemnek még elemei sincsenek meg, nemcsak nevelésről nem, de a szó legközönségesebb értelmében vett tanításról sem lehet szó.

Másik iskolába megyünk. Kalapunkat le akarjuk tenni az asztalra, de ijedten kapjuk vissza, megpillantván rajta az ujjnyi vastag port. Szétnézünk. Padok és padló feketék a tintafoltoktól; itt papírdarabok, amott gyümölcshulladékok dísztelenkednek szanaszét a tanteremben. Megtekintjük az írásbeli dolgozatokat: egyik gyűröttebb, piszkosabb, tintásabb, mint a másik. Pedig hiba nem igen van bennök; a tanító is kedvvel és értelmesen tanít, a mi a gyermekek feleletein is azonnal meglátszik. És mégis bánt bennünket valami. Elgondolkozunk azon, hogyan legyenek ezekből a gyerme-

kekből rend- és tisztaságszerető emberek, ha az iskolában ez irányban nemcsak nem oktatják őket, de sőt épen itt szoktatják hozzá a piszokhoz. Fejcsóválva hagyjuk el a tantermet, s el nem tudjuk gondolni, hogyan lehet az tanító, kinek a tisztaság iránt legkisebb érzéke sincs; ha pedig az illető esetleg tanítónő, akkor az a gondolat tolakodik agyunkba: mi lenne abból a családból, a melyben ez a nő volna az anya?!

De térjünk be máshova. Síri csönd fogad bennünket. A gyermekek arczán nyomasztó levertség, sőt félelem látszik. A számológép mellett egy síró tanuló áll, s a mint a tanító a golyókhoz akar nyúlni, a gyermek ijedten kapja el fejét. A tanító is meg van zavarodva; az a körülmény, hogy indulatának szabad folyást nem engedhet, képtelenné teszi a rendes tanításra és kérdezgetésre. Sietve hagyjuk el ezt a tantermet, nem tudván, azt az embert szánjuk-e inkább, kit Isten tanítóvá tett, de türelmet és szeretetet nem adott neki, avagy azokat a gyermekeket, kik sírva szerzik az ismereteket, s kik rettegnek ott, hol a léleknek gyönyörködnie kellene a megismert igazságokban.

Most belépünk egyikébe az iskolai hatóság előtt úgy ismert osztályoknak, melyekben az eredmény mindig kitünő, és a vizsgálat fényes szokott lenni. Azonnal meglep bennünket a rend és tisztaság, a rajzok és irásbeli dolgozatok nemcsak tiszták, de sokaknál csinosak is, és meglátszik, hogy a gyermekek meglehetősen tisztában voltak a tárgygyal, melyről a dolgozatot készítették; felelnek is kellő szabatossággal és értelmesen úgy, hogy már-már gratulálni akarunk a lelkiismeretes és hivatott tanítónak. De ekközben szemünkbe ötlik, hogy a gyermekek a meglehetős hosszú látogatás alatt meg se mozdúlnak, mintha oda lennének szegezve helyeikhez, se jobbra, se balra nem tekint egy se, bármi történjék is az osztályban. Akár csak a katonák. Hirtelen az a gondolat villan meg eszünkben, hogy ez a merevség szinte természetellenes, s talán a szeretetlen szigor és katonai fegyelem uralkodó ebben az osztályban. Csöngetnek. A gyermekek kivonulnak az udvarra; de, míg a többi osztálybeliek kedélyesen, gyermekesen játszanak, addig ők komolyan sétálgatnak, mint valami öregek, rá-rátekintvén tanítójukra, nem

sokal-e ennyi szabadságot is. Belátjuk, hogy a szép rend és tisztaság, a szigorú fegyelem, a fényes eredmény sok tekintetben a túlhajtott szigornak és a szeretetlen pedánsságnak az eredménye. Elkomorodunk; mert eszünkbe jut egyfelől, hogy mekkora kín lehet ezeknek a gyermekeknek az iskolai élet, másfelől, hogy mennyire tévedhet a lelkiismeretes szorgalom és fényes tehetség is, ha csillogó eredményért és a külső látszatért nemcsak föláldozza az iskola fontosabbik föladatát, a nevelést, de sőt egyszerű dreszszúrává alacsonyítja le!

Másik osztályba megyünk. Javában folyik a tanítás. A gyümölcsfákról és kerti veteményekről van szó. A tanító magyarázgatja a növény gyökerének rendeltetését, különféle alakját és a hajszálgyökerek fontosságát; de ekközben sem növényt, sem valami képet, mely a gyökeret ábrázolná, nem látunk sehol. Uram Isten, gondoljuk magunkban, hát ilyen tanítás is előfordulhat akkor, midőn már szentül hittük, hogy a lelket ölő szótanulás örökre száműzve van iskoláinkból, s hogy a szemléltetésen alapuló tanítás egyedül gyümölcsöző voltáról annyira meg van az utolsó falusi mester is győződve, hogy e nélkül hozzá sem mer fogni a tanításhoz?! Kérdést intézünk a tanítóhoz; fölvilágosításul azt nyerjük, hogy még nem kapott szemléltető képeket és eszközöket. Boszankodva hagyjuk el az osztályt, meg levén győződve, hogy a tanítónak igen kis fáradságába került volna, egy növényt gyökerestül az iskolába hoznia vagy valamelyik gyermek által hozatnia, s hogy általában lelkiismeretes tanító kötelességének tartaná a tanításnál szükséges vagy előnyösen fölhasználható olyan apróbb tárgyakat, pl. néhány rovart, növényt, ásványt stb., melyek keze ügyébe esnek, s melyekhez könnyen s minden költség nélkül juthat, maga beszerezni, s nem várna mindent készen az iskolát fentartó hatóságtól.

Meglátogatunk még egynéhány iskolát. Az egyikben a különben helyes módszer oly annyira sablonszerűleg, minden változatosság nélkül nyer alkalmazást, hogy a gyermekek már a kérdések egymásutánját is előre tudják; s az az eljárás, melynek pusztán a kitaláltatásnál van helye és értelme, oly hosszasan gyakoroltatik, hogy az ásítozás és unalom, ez a legveszedelmesebb ellensége minden

iskolai rendnek és haladásnak, vesz csakhamar erőt a gyermekeken. — A másikban már belépésünkkor avval rontja el kedvünket a tanító, hogy azt kérdezi a gyermekektől, melyik olvasmány is következik? Ugyan lehet-e itt tervszerű tanítói és nevelői eljárásról szó, hol a tanító még csak arra sem gondolt előre, hogy mit is fog olvastatni? Azt persze most már meg sem merjük tőle kérdezni, hogy be szokta-e az elvégzendő tananyagot tervszerűen osztani az egész iskolai évre, s hogy szokott-e néha-néha a fölött is gondolkodni, vajjon mit, mikor és hogyan kellene tanítani?

No de hagyjuk abba. Valljuk be őszintén, hogy az iskolai gyakorlatban nem minden megy úgy, miként a pedagógiai tudomány és gyakorlat magas fejlettségénél fogva mehetne és mennie kellene, s hogy az iskolai nevelés és tanítás sikertelenségének sokszor magában az iskolában, sokszor épen a tanítóban van az oka.

(Kecskemét.)

Pásthy Károly.

BÉKEY IMRE.

(Született 1832-ben, meghalt 1889 febr. 23-án.)

A főváros tanügyének gyásza van. Békey Imre miniszteri osztálytanácsos, Budapest főváros királyi tanfelügyelője, ki nagy munkaerejét, daliás alakját tekintve, még igen sokáig lehetett volna a fővárosi tanügy vezetője, két havi súlyos betegség után meghalt. Halála nagy veszteség a főváros összes népoktatási intézeteire nézve, mert bár nem tartozott az úgynevezett «szaktanfelügyelők» közé, nagy munkaereje, vasszorgalma és lelkiismeretessége, nagyratörő ambiciója és a közmívelődés minden ügye iránt lelkében élő lelkesedés nemcsak arra képesítették őt, hogy becsülettel állja meg helyét, hanem arra is feljogosították, hogy végig tekintve munkássága eredményein, tanügyi alkotásain, büszkeséggel mondhassa az írás szavaival «ime, uram, jól sáfárkodtam.»

Ifjusága évei jogi tanulmányokkal, a közigazgatás terén való hivataloskodással teltek el. 1861-ben választották meg fővárosi aljegyzővé s e hivatalában csakhamar annyira kitüntette magát, hogy 1867-ben már tanácsnoki állásra választották meg.

Mint fővárosi tanácsnok a tanügyi bizottság elnöke lett s ilyen minőségében lett részese a fővárosi tanügy újjászervezésének, megteremtésének. Nagy lelkesültséggel és energiával fogott hozzá halhatatlan Eötvösünk nagy művének, az 1868-iki népoktatásügyi törvénynek végrehajtásához, s a főváros nemes áldozatkészségével és saját nemes buzgalmával tíz év alatt a főváros iskoláit európai színvonalra emelte. Békey nevéhez füződik a főv. polg. iskolák szervezése, a hitoktatás, a kézimunka-oktatás, a tornatanítás és ismétlőiskolák ügyének rendezése (1870-ben). Rohamos volt a fejlődés minden tekintetben s ő

BÉKEY IMRE.

e fejlődést minden erejével támogatta. A tanítónők alkalmazását kimondták, a tanítói fizetéseket rendezték, a tantermek, iskolák számát megháromszorozták, tanszerekkel látták el, s az elemi és polgári iskolák mellett iparos és rajziskolákat állítottak fel. S Békey kivette a maga részét, mind e szervezési munkálatokból; minél többet fáradt, annál többet lelkesedett fáradságos munkájáért. S lelkiismeretes munkája meg is szerezte számára az elismerés babérait. A tanügyi kormány az 1878-ban megürült kir. tanfelügyelői állással a főváros tanügyi bizottságának vezetőjét kínálta meg. Békey nem is habozott a kitüntetést elfogadni, hisz így még több alkalma lett hasznára válni az ügynek, melyért tíz év alatt oly sokat fáradott. Tágabb hatásköre a tanító- és tanítónőképzők felügyeletét is felölelte és sok terhes munkát rovott reá, de lelkiismeretessége és pontossága, mely a munka felhalmozódását meg nem tűrte, elviselhetővé tette rá nézve a terheket. Új állásával járó nagyobb befolyását a közoktatásügyi kormánynál mindig arra használta fel, hogy a felügyelete alatt álló intézetek javát előmozdíthassa, ügyeit fejleszthesse. Méltányos és igazságos, humánus és szigorú tudott lenni, s a mint maga mindig lelkiismeretes és pontos volt, megkívánta azt a hivatalos érintkezésben mindenkitől. Kiemelkedő egyénisége nemcsak hivatalos felebbvalói becsülését és a tanítók tiszteletét szerezte meg számára, hanem a legmagasabb kegy nyilvánítására is alkalmat adott: érdemei elismeréseül ugyanis a vaskorona-renddel diszítette föl a király. Eme kitüntetésen kívül még a franczia becsület-rend lovagkeresztjét is megkapta azon munkássága jutalmául, melyet 1878-ban a párisi kiállításon, mint jury-tag kifejtett; ezért később a franczia közoktatásügyi miniszter még a franczia «tudomány és művészeti akadémia» tagjává is kinevezte.

E kitüntetések csak annál nagyobb tevékenységre sarkalták őt. Résztvett minden kulturalis mozgalomban, ha azok nem folytak is szorosan hivatalos munkásságából. Az országos iskola-egyletnek alelnöke, a tanítói segélyegyletnek és az állatvédő-egyesületnek elnöke, számos más egyesületnek alapító vagy rendes tagja volt, s munkaerején kívül vagyonából is sokat áldozott czéljaikra. (Az Eötvös-alapra 1000 frtos alapítványt tett.) Halála előtt rövid idővel nevezte

ki a közoktatásügyi kormány az országos közoktatási tanács tagjává. Nagyon örült a kitüntetésnek, mely munkakörét ismét szélesbítette, de munkásságát, mint tanácstag tényleg meg nem kezdhette. Megakadályozta abban, hosszas betegsége után is váratlanul bekövetkezett halála. Tüdőgyuladás szegezte ágyhoz, de hatalmas testi ereje, hű nejének gondos ápolása és kezelő orvosainak (dr. Korányi Frigyes és dr. Wargha László) szakértő gyógykezelése már-már diadalmaskodni látszottak a betegség fölött. Azonban csakhamar be kellett látni, hogy a nagybeteg felgyógyulásához kötött remény csalóka, az öröm korai volt. A betegség utóhatásaként tuberkulózis fejlődött, s az ennek következtében beállott tüdőszélhüdés vetett véget a munkás életnek.

A nagy közönségnek, a tanítóságnak és hivatalos testületeknek a temetésnél nyilvánuló impozáns részvéte mutatja leginkább, hogy ez az elköltözés korai volt. Mindenki érezte, hogy sokat várhatott, sokat nyerhetett volna még munkaerejétől a főváros tanügye. De a halála fölött érzett fájdalmas lehangoltságban is vigasztalásunkra lehet az a gondolat, hogy: «Boldog az, ki férfiusága delén költözhetik el: mert nem érzi erőinek fogytát és dicsőségének leáldozását, és mert az utóvilág képzeletében örökké frissen és erőteljesen él».

Sebestyénné Stetina Ilona.

NEVEZETES NŐK A MAGYAR TÖRTÉNETBEN.*

I.

A régi krónikák és egyéb följegyzések az *Árpádok korából* csupán háborukról, törvények alkotásáról, pártoskodásokról, a királyoknak s az ország nagyjainak dolgairól, szóval, a közélet küzdelmeiről tudosítanak; a magánélet zajtalan munkásságára, örömeire és szenvedéseire kevés fényt derítenek. Pedig a nők élete ebben a meg nem világított szerény körben, a család és ház körében folyt le. A gyermekek nevelése, a házi teendők végzése az ő vállukon nyugodott; ezen felül részök volt a családfentartó munkában is a mezőn és műhelyben, ha olyan osztályhoz tartoztak, a melynek anyagi helyzete ezt tőlük megkövetelte. A kiket rang és vagyon magasabbra emelt s az élet gondjainak terhétől fölmentett, részt vettek a közélet eseményeiben is. Nem ők intézték az ország dolgát, de ama fontos állásnál fogva, melyet a családban, a társaságban és a királyi udvarnál elfoglaltak, sokszor éreztették befolyásukat országos dolgokban is. Azonban sem nevöket, sem tetteiket ez a kor meg nem őrizte a feledéstől. A mint a felkelő nap a hegyormokat aranyozza meg először, e régi kor történeti följegyzései is csupán ama nőkre veti világosságát, a kik a legnagyobb magasságban, a trón körül foglaltak helyet. A királynék, a királyi család nőtagjainak nevét csaknem kivétel nélkül ismerjük, egyet-mást megtudunk életök viszonytagságairól is; de azért csak egy-kettő van olyan, a ki a múlt ködén keresztül egész egyéniségével tisztán, világosan kivehető körvonalakban állna előttünk.

Ilyen alak a pogány és keresztény kor határmesgyéjén *Sarolta*

* Mutatvány a szerzőnek polgári és felsőbb leányiskolák számára írt Magyar történetéből.

fejedelem asszony, a Konstantinápolyban megkeresztelkedett Gyula leánya, Gejza fejedelem felesége, Szent István anyja. Szép, szilaj amazon, a ki részt vesz a férfiak szórakozásában, kedveli a lovaglást, vadászatot, harczjátékokat; szokásai még a pogány korhoz kötik, de szíve már az új hité, melynek magvait ő hinti el a fejedelmi családban. Szent István bölcsője fölött már keresztény anya virrasztott imádságaival s a szent király emlékének fényessége visszasugárzik anyja alakjára.

Szent István oldala mellett az ő hosszu uralkodásának viszontagságai között ott látjuk feleségét, *Gizella királynét*, Henrik bajor herczeg leányát, a ki a magyar nép keresztény hitre térítésében hűséges segítője királyi férjének. Míg ez mint apostol és hős keresztttel és karddal fáradozik az új hit diadalra juttatásában, Gizella királyné maga körül gyűjti udvara asszonyait s velük egyházi ruhákat készít és hímez; fáradhatatlan a munkában, kifogyhatatlan a bőkezűségben. A hagyomány kegyeletből neki tulajdonítja ama pompás mívü palást készítését is, melyet királyaink koronázásukkor szoktak magukra ölteni. Verőfényben töltött életének alkonyára sötét felhők borultak; az ármány, a mely férjének utolsó napjait megkeserítette, annak halála után nem kimélte meg őt sem az üldözéstől. Péter király börtönbe vetette, s midőn innen szabadon bocsájtotta, külföldre űzte őt. Második hazáját elvesztvén, első hazájába tért vissza s Passauban kolostorba vonult. Áldásos életének emlékei közt aggkora hosszúra nyúlt; megérte Péter bukását s a pogányság fölkelésének leveretése után a keresztény egyház megerősödését. Emlékezetét oly kegyelettel őrizték az utódok, hogy áhitatos magyar zarándokolók még a XVI. században is föl-fölkeresték idegen földön nyugvó hamvait.

Nem ékesíti a nemzeti hála koszorúja *Gertrudnak*, a gyenge II. Endre feleségének alakját. Idegen földről, Tirolból származott s idegen maradt a magyar nemzettől élete szerencsétlen végéig. Gőgös, nagyravágyó és kapzsi asszony volt; ő ápolta a nagyravágyás tüzét férje lelkében, mikor ez koronás ura, bátyja ellen fegyveres támadásokat intézett, s mikor a korona férje fejére szállt, a hatalom gyeplőit kezeibe ragadva, az ország jólétét, békéjét és a király

méltóságát idegen kegyenczei között bocsájtotta prédára, a kik között az országba hívott testvérei voltak a legtelhetetlenebbek. Udvara dőzsölt, pazarolt s nem riadt vissza a bűnöktől sem, míg a nemzet fölháborodása gyilkos tőrrel meg nem szabadította az országot a gyűlölt királynétől. Nem könnyezte meg senki, s emlékére a közmegvetés súlya nehezedett.

A bűnös királyné, sötét, zord alakja mellett égi fényben ragyog az ő szelíd lelkű, jótékony szívü, erényekkel ékeskedő leányának, *Szent Erzsébetnek* bájos egyénisége. Még nem volt négy éves, mikor eljegyezték Lajos, thüringeni grófnak s megmérhetetlen kincsekkel a vőlegény hazájába eresztették. Itt nevelkedett fel virágzó hajadonná, a mikor egybekelt jegyesével. Lelke legfőbb áhitása volt, hogy boldogságát megoszsza másokkal; barátjok volt a szerencséseknek; vigasztaló, segítő jótevőjük az inségre jutott szerencsétleneknek. Mindent megtagadott magától, hogy annál többet juttathasson másoknak. Bőkezüsége meghaladt minden földi mértéket s jótékonyságában a nép csudálatos égi adomány nyilatkozását látta. De Erzsébet boldogsága nem tartott sokáig; csak öt évig élt még férjével, mikor ez a keresztes hadakkal a szent földre indulván, utközben meghalt. E hírre a rokonok kizavarták férje birtokából; gyermekeivel idegenek oltalmára szorult, de hiában hívta haza atyja, a magyar király, ott akarta viselni az üldözések töviskoszorúját, a hol jótékonysága égi magvait hintegette. Meghalt Marburgban 1231-ben s mikor ötödévre az egyház szentjei közé iktatták, holteste kiemelésénél tizenkétezer ember volt jelen Európa minden részéből, — maga a hatalmas II. Frigyes császár is, a ki egy arany koronával ékesitette a szentemlékű lélek földi maradványait.

A kor vallásos szelleme a rajongás lelkesedésével hirdette, hogy a földi boldogság forrásai a világi örömök megvetéséből, a lemondásból, önmegtagadásból, a test sanyargatásából és a lélek fölmagasztalásából fakadnak. E szellem fényes megnyilatkozását látjuk IV. Béla király leányában, *Szűz Szent Margitban*. A benne lakó égi erőnek már zsenge gyermekkorában bizonyságát adta; még két éves nem volt, mikor háborúba induló atyjának megjövendölte diadalát. Tizenkét éves korában költözött a Nyulak szigetén épült

apáczakolostorba, melyet nem is hagyott el többé. Itt, királyi atyja fényes udvarának közelében, melyből a vigalom zaja sokszor a szent falakig elhatott, csendes önmegtagadással teljesítette apáczatársai mindennapi foglalkozását és ájtatosságait; gyenge testét vérig sanyargatta s könnyhullatásig zaklatta ártatlan lelkét a vezeklés kínjaival. Hiába hívják vissza szülei a hatalmat, fényt, örömöket kínáló világba; hiába kéri meg kezét Ottokár, a csehek hatalmas királya; állhatatosan visszautasít minden kísértést. Fiatalsága díszében hunyt el s megdicsőült lelke idő előtt nyerte el, a mi után, rövid földi életében áhitozott: az örök üdvösség koronáját. Mikor halála hírére szenvedésektől megtört ősz atyja, az ország főurai és főpapjai ravatalához siettek s az esztergomi érsek fölemelte holttestéről a halotti fátylat, a jelenlevők álmélkodására jóságos, szelid arcza élettől elevenen, égi fényben ragyogott. Az egyház nem sorozta ugyan szentjei közé a csudálatos erényű királyleányt, de az élők szentnek tartották, s mint a nemzet szentjét fogadták kegyeletes emlékezetökbe az utódok.

II.

A nő helyzete a társadalomban a *vegyes házakból származott királyok korszaka alatt* sem változott meg. A házi tűzhely mellett, a családi kör gondjai és örömei közt telt el élete — följegyzetlenül, de nem nyomtalanúl, mert az anyák erényei és hibái örökbe szállanak gyermekeikre. Az egykori iratok még mindig csak a közeseményekről szólanak, s világosságuk nem hat be a női tevékenység szerény hajlékába. Csak azoknak emlékezetét őrizték meg a feledéstől, a kiket sorsuk a közélet küzdelmei közé sodort s a kiket állásuk vagy egyéniségök kiemelt a sokaság közül. De míg az Árpádok idejében csak a királyi trón körül találunk ily kiemelkedő női alakokat, e korszakban a főúri családok nőtagjai közt is akad egy-kettő, a kiknek tettei láthatólag szövődnek be a nemzet történetébe.

Az Anjouk hatalmas, de rövid életű családjában a nők méltó helyet foglalnak el a férfiak mellett. Nagy Lajos anyja, a *lengyel Erzsébet*, férje és fia oldalánál egy hosszú életen át osztozik az uralkodás gondjaiban. S nemcsak szive szeretetével és tanácsaival símul

hozzájuk, hanem tettekkel is segítségökre áll, kedveli a hatalmat s ügyesen él annak fegyvereivel. Férfias lélek, a ki nem kerüli a veszedelmet a válságos időkben, s veszedelmes körülmények közt fia helyett cselekszik és helyt áll. Királynő minden izében, a ki érzi koronája méltóságát; hű feleség és gyöngéd anya, a ki ismeri kötelességeit, teljesíti is azokat egészen az önfeláldozásig. A lengyel-magyar szövetség jórészt az ő munkája volt; férje s a nápolyi király halála után személyesen járt közbe, hogy kisebbik fia számára a nápolyi trónt biztosítsa. Megfordult Nápolyban, Avignonban, Rómában; ámulattal látják mindenütt azt a fényt, a melyet kifejt; azt a hatalmat, a melyet képviselt s meghajoltak uralkodói tehetségei előtt. Sikerrel tért haza egy évig tartó útjából, a melynek ragyogására az ármány csakhamar sötét gyászt borított. Tevékenységét sem a balszerencse, sem a kor, mely vállaira nehezedett, nem csökkentette; ott áll fia trónja mellett, ennek csaknem egész uralkodásán keresztül s mikor testvére halála után a lengyel korona az Anjoukra száll, a hetven évesnél idősebb matrona visszatér ősei székvárosába s három éven át, a leghevesebb küzdelmek közepette, helyettesiti fiát a lengyel trónon. A híres szép kassai székesegyház, melynek hatalmas oszlopai, magasba nyúló ívei és tornyai oly híven példázzák az ő királyi egyéniségének vonásait, ma is őrzi emlékét.

Az ő hatalmas, férfias jelleméből keveset örököltek unokái. Nagy Lajos halála után a magyar és lengyel koronát két leánya, *Mária* és *Hedvig* örökölte. Úgyszólván gyermek volt még mind a kettő, a mikor a koronával együtt az uralkodás gondjai gyenge vállaikra nehezedtek. A fejledező női lélek minden bájával gazdagon meg voltak áldva: két virágszál, a mely a védett völgy ölén illatoz, a hegyormon a viharok szánandó játékszere, áldozata. Rövid ideig uralkodtak s rövid uralkodás után az egyik koronájának martirja lett, a másikat jótékonyságáért népe szeretete s az egyház kegyelete a szentek közé avatta.

Más egyéniség volt *Borbála* királyné, Nagy Lajos szerencsétlen leánya után, Zsigmond második felesége. Nem nőies, mert önző lélek, a ki nem tud másokért élni; nemesebb vágyai nincsenek, mint a hatalom élvezése s hogy ezt tehesse, minden mást feláldoz

érte. Királyi férje távollétében többször tartja kezében a kormány rúdját; de az ország javát is önzésének és szenvedélyeinek áldozza fel. Pártoskodást támaszt az országban s összeesküszik férje trónja ellen, fogságot szenved miatta, tűri a megaláztatást, de nem javul; kiszabadulván, újra kezdi. Zsigmond utolsó tette is, Borbála fogságba vetése volt; mint fogoly együtt érkezett meg az országba férje holttestével; de a kit az élőhöz nem kötött, sem szeretet, sem kötelesség, azt nem térítette magába az özvegyi gyász sem. Törvényben tiltották ki az országból. Hányt-vetett életet élt ezután Lengyel- és Csehországban, mig bűnös életének súlya alatt össze nem roskadt.

Beatrix királyné is csupán a külső pompát, az olasz műveltség díszét, a maga szelleme és szépsége varázsát hozta Mátyás udvarába, nem a családi boldogságot. Az udvari életnek ékessége, központja volt; tündökölt, de fényének nem volt melegsége. Mindig s mindenütt férje oldalán találjuk, a kivel megoszt gondot és élvezetet, de azért lelke nem forr össze az övével. Önző és nagyravágyó; a hatalmat föléje helyezi mindennek s érte hűtlenné válik királyi férje emlékéhez is. Még örök nyugalomra sem helyezték a nagy halottat, Beatrix már párthíveket gyűjt magának: ő az első, a ki jogtalanúl és érdemetlenűl a gazdátlanná vált korona után nyúl. S mikor versenytársai is támadnak, áruba bocsátja magát, lealázza női méltóságát is, csakhogy annak az oldalán, a kit a nemzet választása ér, a trón közelében maradhasson. Reménye meghiusúlt, s mivel mindenét feláldozta érte, a sorstól lesújtva, szégyennel hagyta el Magyarországot, a hova húsz évvel azelőtt a tavaszi nap verőfényével vetélkedve tartotta királynői bevonulását. Sem szánalom, sem részvét nem kisérte hazájába, a hol Ischia szigetén még egyideig elhagyatottan élt s elfeledten halt meg.

Magasan kiemelkedik kortársai közül Hunyadi János özvegyének, Mátyás király anyjának, *Szilágyi Erzsébetnek*, tiszteletet parancsoló, méltóságos alakja. A míg férje él, hallgatnak róla a följegyzések: a nagyvilág zaját és küzdelmeit kerűlve, a családi körben hitvesi és anyai kötelességeinek él. Mikor férje meghal, gyászt ölt s noha napjai hosszúra nyúlnak és kisebbik fia a korona fényét árasztja a családra, lelkében gyászol élete végéig. Özvegyi hűségé-

nél még nagyobb és meghatóbb fiai iránt való szeretete, a mely az ő gyöngéd női lelkét férfias elszántsággal és erővel tölti el. Árván maradt két fiának, a míg rászorulnak, gyámola, védő szelleme: mikor Czilleyt Nándorfélvárott meggyilkolták, a király elé járúl s bocsánatot kér és nyer László fia számára; de a mikor a gyarló király esküjéről megfeledkezve, csalárd módon vérpadra hurczoltatja a nagy Hunyadi fiát, Erzsébetet nem sújtja le az anyai fájdalom, hadakat gyűjt s erkölcsi fölháborodásában az igazságos megtorlás fegyveréhez nyúl. Nem ismer gyengeséget és félelmet; visszautasítja a király kérlelő ajánlatait; csak akkor nyugszik meg, mikor fiát a királyi trónon látja s ennek felmagasztalásával drága halottainak emlékét kiengesztelte. Az első azok közt, a kik a hazatérő fiatal királyt a határnál fogadják; dobogó anyai szivére szorítja fiát, egészen neki engedvén át a fényt és dicsőséget, magának csak az anyai örömöt és büszkeséget tartotta meg, melyet a világ minden pompázó hiuságánál többre becsült. Élete föladatát ezzel betöltötte; napjai visszavonultságban, a múlt emlékei s a jótékonyság cselekedetei közt teltek le. Alamizsnáival a szegényeknek lett gyámola, dús adományaival az egyháznak jótevő pártfogója. Mátyás király mindvégig gyöngéd szeretettel és hálával viseltetett anyja iránt s kitüntetésekkel halmozta el őt; vannak oklevelei, a melyekben anyját «Magyarország királynéjának» nevezi: valóban az volt, de nem a világi hatalom jogánál, hanem hitvesi, anyai és női erényeinek tündöklésénél fogva.

Rozgonyi István, temesi főispán feleségének, *Szentgyörgyi Czeczíliának* emlékét csak egy esemény tartotta fen, de ez fényt vet egész egyéniségére s ama harczias időkre, melyek a letünt lovagkor szellemét és erkölcseit lobbantották új életre. Mikor a török Galambóczot ostromolta és Zsigmond király a szorongatott vár fölmentésére sietett, férjével együtt Rozgonyiné is a király hadaihoz csatlakozik. A harcz hevében vijjogó ölyvvé változik a szelid galamb; Szentgyörgyi leánya egy ágyúval fegyverzett hajón oszt parancsokat, szembe száll a török gályákkal, s löveti a vár falait. Nem bírnak a félholddal, a magyar had vereséget szenved s zavaros tolongással igyekszik a Dunán át a hazai part felé. Maga Zsigmond

király is veszedelemben forog s nem talál utat a menekülésre, mikor Rozgonyiné váratlanúl ott terem az ő hajójával s az ellenséges ágyúk dörgése és tüze közt az innenső partra, biztos helyre szállítja. Meg van a királyi levél, a melyben Zsigmond utóbb megköszöni a bátor amazon szolgálatát, a ki ekkor már a családi örömök virágaiból font koszorút férje homlokára.

Ha az elszánt és vitéz Szentgyörgyi Czeczíliát a férje és hazája iránt való szeretete harczba ragadja, száz évvel utóbb *Kanizsay Dorottya*, Perényi nádor gyászoló özvegye könnyel áldoz a harczban elesettekért. A mohácsi csatában elesetteket a török temetetlenül hagyta s úgy vonult odább Buda felé, pusztulást és rémületet hagyván maga után. Ki gondolt volna a halottakra, mikor a nemzet élete forgott koczkán? — Perényiné, a gyászoló özvegy összegyűjtötte embereit, munkásokat fogadott, éjt-napot egygyé tett, hogy lerója a nemzet kegyeletes emlékét azok iránt, a kik érte áldozták fel életüket. Sírt ásott a holtaknak, hantott domborított az eltemettekre s kitűzte föléjök a keresztet: a vigasztalás jelvényét a gyászban, a feltámadását a lesújtottságban.

III.

A XVI. század óta a történeti adatok mind gyakrabban bevilágítanak a családi körbe is, melyhez a nőt természetes hivatása köti. Tudjuk, hogy az ősök az ő várkastélyaikban és udvarházaikban hogyan laktak, ruházkodtak, ettek-ittak, szórakoztak és mulattak; egyik elhalt derék történetírónk a XVI. és XVII. században élt százötven magyar nőnek mintegy négyszáz, magyar nyelven írt levelét gyűjtötte össze és adta ki, a melyek nemcsak az akkori életre vetnek világosságot, hanem őszinte tolmácsai, hű tükrei a nők lelki világának eme zavaros, küzdelmes, hősies korban. Csak a jobbmódú nemesi és főúri családokra és ezek asszonyaira esik ugyan még a történet világossága: de e szűk téren annál tisztábban látunk s habozás és tévedés nélkül megalkothatjuk e kor női eszményképét.

Mikor a nemzet kétszáz éven át hazájáért, szabadságáért, fenmaradásáért küzdött, s a személy és vagyon biztossága minden pillanatban koczkára volt téve; mikor a magyarság kicsinyje-nagyja

a legnagyobb önmegtagadással és a legszenvedélyesebb önzéssel pihenés nélkül folytatta ezt az élet-halál harczot: a nők sem maradhattak távol a küzdelem mezejétől, nem lehettek tétlen szemlélői ama férfiak erőfeszítéseinek, a kikhez őket sorsuk kötötte. Az egri nőknek, Dobó hőslelkű leányának, Klárának példája mutatja, hogy a harczok öldöklő viadalától sem rettentek vissza, s az egri nők példája nem áll egyedül. Míg a férj táborba száll, otthon neje védi az ősi várat; hadi szereket készíttet, vásáról, katonákat fogad, élelmet gyűjt és szállít a táborba férje után. Murányt Széchi Mária védi, Munkácsot Zrínyi Ilona; s I. Rákóczy Györgynek nincs hűségesebb segítőtársa hitvesénél, Lorántffi Zsuzsánnánál. De ha a harczban és harczra készülésben ritkábban vesznek is részt: nemcsak a házi gazdaságnak, hanem a nagy urdalmak igazgatásának, rendben tartásának minden gondja sokszor hosszú időkre az úraszszony vállaira nehezedik. Parancsol, rendelkezik, pereket folytat, ad, vesz, szerez és megtakarít; mert ezekben a zavaros időkben a kevésnek is nagy a becse és a sok sem lehet elég. Azután a gyermekeket ellátni: a lányok elfoglalásáról annak rendje szerint gondoskodni otthon, az iskolázásra adott fiúkkal éreztetni az anyai felügyeletet és szeretetet a távolban! A közélet küzdelmei férfias erővel ruházzák ugyan fel; de nem ölik ki gyöngédebb érzelmeit: kis virágos kertjének ápolását ép úgy el nem mulasztja, mint a hogy lelkén fekszik a reá bizott vár védelme s a kormányára hagyott uradalmak jó karban tartása; mikor férje után a táborba katonákat, hadiszereket és eleséget küld, nem mulasztja el, hogy annak kedvelt ételeiből kostolóval, házatájáról kedveskedő apró hírekkel ne szolgáljon, s szíve vonzalmainak, utána vágyakozásának és jókivánságainak megható szavakkal kifejezést ne adjon. S ha a háborús napokra olykor-olykor béke derült s a zaklatottságot pihenés váltotta fel: egymást érték a barátságos látogatások, vendégségek, vadászatok, mulatságok. Ilyenkor bőségben úsztak, szemkápráztató fényt űztek s bizony nem vetettek féket a jókedvre; a vígság hamar vált szilajságra s a mulatás sokszor helyet engedett a dorbézolásnak, ha a ház asszonyának nagy tisztelete és szelid, de mindenkit varázsa alatt tartó tekintélye nem mérsékelte az indu-

latokat. Segítőtársa és részese volt férjének az élet küzdelmeiben, megosztója és sokszorozója a családi élet örömeinek, hűséges őre az ősöktől átszállt régi jó szokásoknak, romlatlan erkölcsnek és az életet fentartó, nemesítő, vallásos buzgóságnak. S ha különösen a XVII. század annyi nagy férfiúval áldotta meg hazánkat, mint egy másik század sem: e kor kiváló női alakokban is oly gazdag, hogy hozzá foghatót ezer éves történetünkben nem találhatunk. Csak nehányat sorolunk el a sok közül, hogy legyenek a többieknek képviselői, a késő nemzedéknek példányképei.

A szerény, egyszerű, munkás, kötelességtudó, vallásos és hazaszerető *Lorántffi Zsuzsannát* említem legelől, a ki Sárospatak úrasszonyából férje, I. Rákóczy Ferencz oldalán Erdély fejedelemasszonyává lett. Nem kereste a hatalmat, nem is tette az hivalkodóvá. Megmaradt régi, nemes, egyszerű mivoltában. A hol más csak örömöket és élvezeteket keresett volna, ő teljesítésre váró kötelességeket talált; vallásos meggyőződése egész erejével ragaszkodott hozzájuk s noha kész volt érettök mindenét feláldozni, kötelességeinek hű teljesítése volt legnagyobb gyönyörűsége. Jobb keze volt férjének uradalmaik igazgatásában, osztályosa a fejedelemség gondjaiban és fáradhatatlan segítője még a hadikészülődésekben és tábora ellátásában is. Mikor I. Rákóczy György kibontotta a fölkelés zászlóját s Magyarországra hadakat vezetett, akkor ő volt idősb fiával a fejedelem helyettese, az ország jólétének, családja érdekeinek és méltóságának őre. Az isten áldása volt munkájukon; a mikor a béke helyre állt, férje hazatért és családjuk gazdagsága, hatalma, hírneve tetőpontra hágott: kerülte a fenhéjázást, hogy mást meg ne alázzon vele s elvonulva a családi élet apró örömeiben és jótékony szíve áldásainak osztogatásában kereste boldogságát. A dicsőség verőfényes napjai hamar letüntek; rövid idő alatt egymás után vesztette el férjét, kisebbik fiát Zsigmondot, ennek hitvesét s megérte idősebb fiának, az apai örökösnek szörnyű bukását. Csapásra-csapás sújtotta a gyászoló özvegyet. De a mint a sors kedvezése el nem kapatta, mostohasága el nem csüggesztette. Egy maga hordja vállain a család minden gondjait, mindent megtesz fia veszni indult ügyének megmentésére, s midőn nem segíthet,

megnyugszik a gondviselés végzésében. Élete szomorú alkonyatán mind gyakrabban fordúl vallásos meggyőződése támogatásához, s mind mélyebben merít élő hite vigasztalást adó forrásából. Sokat foglalkozik egyháza ügyeivel, melyben elkeseredett viták folynak; hogy lecsendesítse ezeket, maga is küzdelembe vegyül. A küzdelem sok sebet ejt szivén, de teljesiti kötelességét mind halálig s diadalmaskodik. Utolsó nagy tette volt, hogy egyháza erősítésére és a tudomány szolgálatára fejedelmi bőkezűséggel főiskolát alapított Sáros-Patakon. Halála után zord idők köszöntöttek be: a császári zsoldos hadak elfoglalták Patakot, feldúlták a fejedelemasszony jószágait, kirabolták sírboltját és szétszórták hamvait. De az erőszak csupán földi maradványai fölött tombolt: élő emlékét hálásan őrzi az utókor.

E zord idők küzdelmeinek részese és áldozata volt a nemes lelkű, erős akaratú, szerencsétlen *Zrinyi Ilona*. A szigetvári hősnek volt dédunokája, és Zrinyi Péternek leánya: dúsgazdag, szép, művelt és minden erényekkel ékeskedő. Fiatalsága virágjában lett I. Rákóczi Ferencz hitvesévé; az élet boldogsággal kecsegtette, de a sors úgy akarta, hogy ne az élet édes örömei közt, hanem kegyetlen csapásai alatt tündököljön jelleme nagyságával. Családi boldogságának rövid éveire korán sötét árnyékot borított atyjának szörnyű halála, férjének veszedelme és az ország gyásza. Még magához sem tért lesujtottságából, mikor elvesztette férjét is, és két kis gyermekével védetlenül magára maradt. Az önkényuralom nem üldözi őt, de gyanuval kíséri és szemmel tartja. Özvegyi gyászánál csak anyai aggodalmai nagyobbak, s az ország szerencsétlensége összeszövődik lelkében bánatos szive fájdalmaival.

Ekkor emelkedik föl Thököly Imre dicsőségének napja: a hőslelkű ifju fegyvert fogott a haza megszabadítására s a győzelem fegyvereihez szegődött. Hatalma és népszerűsége tetőpontján állt, mikor megkérte Zrinyi Ilona kezét. Ez szabadságszerető és gyermekeiért remegő lelke sugallatát követve, a fölkelő vezér nejévé lett s az élet súlyos megpróbáltatásai után új fészket kezd rakni a családi boldogság számára. De öröme most is rövid volt; a boldogságot alig izlelte meg, mikor a török fegyverek végzetes szerencsét-

lensége egyszerre a bukás örvényébe taszította férjét és vele együtt a szabadság ügyét. Férje a törökkel együtt elhagyta az országot; hívei csüggedten, reményöket vesztve, elhagyták a szabadság zászlaját, mely utóbb már csak Munkács falain lobogott. Zrinyi Ilona védte azt itt hősi lélekkel, férfias kitartással három éven át. Küzdelme nemes és magasztos volt; de egymaga nem állhatta útját a diadalmas önkényuralomnak. Hazája szabadságával együtt elvesztette mindenét; a bécsi kormány elragadta tőle gyermekeit is. Lesújtottságában csak azt az egy vigasztalást adta meg neki a sors, hogy hazátlan bujdosásában ismét egyesülhetett férjével. Száműzetésök sötét napjai hosszúra nyúltak; de a sors meg nem törte erős lelkét, hitt és remélt az eltiprott szabadság föltámadásában. Abban az évben halt meg, mikor fia újra felemelte azt a zászlót, a mely legutóljára az ő kezében lobogott magasan.

Említsük tisztelettel Erdély utolsó fejedelemasszonyának, *Bornemissza Annának* nevét. Egyszerű, munkás, házias nő volt, a ki az ebesfalvi kastélyban, távol a hatalomtól, vallásos lelke áhitatával és szíve egész szeretetével családjának élt. Napjai boldogan teltek a jólelkű, de gyenge Apaffi Mihály oldalán, a ki helyett szívesen vette magára és örömmel hordta a család gondjait. De a békés napokat zivataros idők váltották föl, melyek megrengették magát a fejedelmi széket is. A sors úgy akarta, hogy a roskadozó fejedelmi széken Apaffi Mihály foglaljon helyet, a ki legkevésbbé sem kereste a hatalmat és nem termett uralkodásra; nem kiváló tulajdonságainak, gyengeségének köszönhette fölmagasztalását. De ott volt oldalán hűséges neje, Bornemisza Anna, az egyszerű, munkás, házias nő, a ki vallásos lelke erejét és szive jóságát magával vitte a fejedelmi székbe is. Ép oly gondos, eszes és fáradhatatlanul serény az ország dolgainak, mint egykor szűk családi körének vezetésében. Jó szelleme férjének, a kinek a hatalom nem erejét, hanem gyengeségeit növelte; védi őt ellenségeitől, rejtegeti hibáit, jóvá teszi botlásait. Mindennél szebben jellemzi az ő nemes lelkét az az adoma, mely két napi fejedelemségéről szól. Egy alkalommal rosz lelkű tanácsosai oly halálos itéletet írattak alá a fejedelemmel, mely sok jó hazafitól fosztotta volna meg az országot. A fejedelemné

jókor megtudta a dolgot, visszaborzadt a szörnyűségétől s arra kérte férjét, hogy engedje át neki fejedelmi hatalmát két órára. Apaffi mosolyogva engedett neje kívánságának, s a nemes lélek ezt a két órát arra használta, hogy a halálos ítéletet megsemmisítette, az elfogottakat pedig szabadon bocsátotta. A fejedelmi széket, melyet a nagy fejedelmek karddal és férfi erővel tettek hatalmassá, Bornemisza Anna a női erények fényével övezte.

Más jellem volt *Széchi Mária*. Az ég elhalmozta őt ajándékaival: híres volt szépségéről, fényes szellemi tulajdonságokkal ékeskedett; merész, vállalkozó és erős akaratú. De gyengeségei is nagyok voltak: hiú volt és nagyravágyó, mohón kereste az örömöket, könnyen vette kötelességeit; szívéből nem hiányzott a vallásosság és a nemesebb női érzelmek, de ezeket sokszor tette csapongó képzeletének szolgáivá. A családi életben nem találta meg boldogságát; a közélet küzdelmeiben hajótörést kellett szenvednie. Zajos, viszontagságos ifjuság után, melynek virágait telt marokkal pazarolta, harmadszori házasságban Wesselényi Ferencznek lett felesége. Mint a nádor neje, első asszonya volt az országnak. Hiúsága ki volt elégítve, nagyravágyása nem. Férje mellett éltető lelke volt annak az összeesküvésnek, a mely az országot az önkényuralomtól akarta megszabadítani s nagyzó vágyaiban a korona fénye káprázta tta szemeit. Az összeesküvőkkel tartott még férje halála után is, de a mikor a mozgalom hősei annak martirjaivá lettek, megtört ereje. Vágyai meghiusúltak, reményei megsemmisültek; nem bírta el csalódásai terhét. Nem volt állhatatossága hozzá, hogy áldozata legyen a bukott ügynek; árulójává lett annak. Hogy megszabaduljon az örvényből, melybe a sors taszította, a bécsi kormány kegyelméhez fordúl s kiszolgáltatja az összeesküvők irományait. Életét megmentette, de elvesztette annak méltóságát. Öregsége napjaira sötétség borult; a világtól elvonulva élt szive kínjaival: végrendeletében azt kérte, hogy ugy temessék el, a mint az «megalázott» állapotához illik.

Folytassuk-e a sort, melynek végére úgy sem juthatunk? Sokan vannak még, a kik a késő nemzedék hálájára és követésére méltók. Hadd említsük meg legalább nevét a derék *Pálffi Katalin-*

nak, Illésházi István nejének, a ki férje lengyelországi bujdosása alatt a család megmentője s mikor férje hazatért s nádorrá lesz, országos gondjainak hűséges megosztója; — *Czobor Erzsébetnek*, Thurzó György nádor feleségének, a kinek ránk szállt leveleiből a szerető hitves, gondos anya és tisztes matrona szavai szólnak hozzánk; *Petróczi Kata Szidoniának*, a ki az első nőköltő irodalmunkban és *Csáki Annának*, a pozsonyi Klarisszák főnökének, a ki csaknem az egész századot átélte s a ki a világ örömeiről lemondva, hosszú élete önmegtagadásában is nemesen össze birta egyeztetni vallási szent fogadalmával a nemzet sorsában való részvételt és a hazája iránt való kötelességek hű teljesítését.

A mily gazdag kiváló női alakokban a XVII., oly szegény a XVIII. század. A viharok elcsendesedtek, a nagy küzdelmeket nyugalom váltotta föl, a nemzeti élet lüktetése megszünt: kihalt az a csodatevő erő, a mely a nagy jellemeket teremti. Jellemző e tekintetben is, hogy az egész századot egy nő egyéniségének ragyogása tölti be csaknem egészen. *Mária Therézia*, a ki a női szív drágaköveivel ékesítette koronáját, az a nap, melynek verőfénye mellett hiában keresi szemünk a csillagokat. De nem haltak ki a női erények a nemzetből, ha sugárzásukat nem is látjuk. A közélet fagya visszaszorította őket a házi tűzhely köré, s a családban asszonyaink a nemzeti szellem fentartói, a múltak örökségének és a jövő reményeinek ápolói. Íróink szava a század végén először is a női szivekben kelt viszhangot, s ezekhez fordulnak mindazok, a kik a nemzetre akarnak hatni; ekkor élnek azok az anyák, a kiknek fiai és unokái a mi századunkban megteremtették a mai Magyarországot.

Sebestyén Gyula.

AZ EÖTVÖS-ALAP ÜNNEPE.

(1889. február 2-án.)

A magyarországi tanítók Eötvös-alapját kezelő országos bizottság alapszabályainak megfelelőleg az idén is egybegyülekezett, nagy Eötvösünk halálának évfordulóján, február 2-án, a VI. kerületi állami felső tanítónőképző intézet zenetermében, hogy a halhatatlan szellem emlékezetét dicsőítse és az Eötvös-alap jótéteményeinek pályázatát kihirdesse.

A bizottság tagjain kívül megjelentek az ünnepies gyűlésen a pedagogium ifjusága, a felső tanítónőképző intézet növendékei, több képzőintézeti tanár, tanítónő és a fővárosi népoktatásügyi intézetek s egyesületek néhány képviselője. A gyűlést a pedagogium ifjuságának szabatosan előadott szép kardala után *Péterffy Sándor* elnök nyitotta meg. Megnyitó beszédében előadta, hogy az Eötvös-alap ünnepén, a jelen évben, a bekövetkezett országos gyász közepette, nem tartható meg az Eötvöst dicsőítő emlékbeszéd, és meghatott hangon arra szólította fel a gyűlés tagjait, adnának kifejezést érzelmeiknek, egy a közoktatásügy miniszterhez intézendő, következő szövegezésű feliratban.

*

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Kegyelmes Urunk!

A «magyarországi tanítók Eötvös-alapját gyűjtő és kezelő országos bizottság» megrendülve értesült azon csapásról, a melylyel az életnek és halálnak Ura, Ő felségét, Urunkat és Királyunkat, felséges családját, szeretett hazánkat és nemzetünket sújtotta. A legnemesebb szívű uralkodónak és családjának mély gyászában a leghűségesebb nemzet szerény napszámosai, a magyar néptanítóság, az egész nemzettel együtt

vérző szívvel osztozik. Szent fájdalmának kifejezésére szavakat nem talál.

Nagyméltóságú Kegyelmes Urunkat kérjük fel hódoló tisztelettel: tolmácsolja a trón zsámolya előtt, hogy az «Eötvös-alap gyűjtő és kezelő országos bizottsága» az ország néptanítóságával és szegényeivel egyetemben a Mindenható előtt térdre borulva emeli föl könyörgő szavát: vigasztalja meg nemzetünket és a dicsőségesen uralkodó Házat e súlyos csapás után azzal, hogy a mely éveket a nemzet és a felséges Uralkodó reménységéből, Rudolf ő császári és királyi Fenségétől megtagadott, nemzetünk felkent Urának és Királyának adja meg.

Nemzetünk és hazánk mély gyászától áthatva, könyörgésünket ismételvén, hódoló tisztelettel maradtunk Nagyméltóságú Kegyelmes Urunknak Budapesten, 1889. évi február 2-án «A magyarországi tanítók Eötvös-alapját gyűjtő és kezelő országos bizottság».

*

Az ünneplő gyülekezet mélyen megindulva, egy lélekkel elfogadta az elnök ezen indítványát s azután meghallgatta az Eötvös-alap számvizsgáló bizottságának elnöke *Lakits Vendel*, fővárosi igazgató-tanító által felolvasott pénztári jelentést, a melynek tételei közül néhányat mi is közlünk.

I. Hazai pénzintézeteink közül a jelen évben 16 an emlékeztek meg — *összesen 200 frttal* — az Eötvös-alapról.

II. A tanító-egyesületek közül a tagjaik után járó 10 kros tagsági illetéket — összesen 77 frtban — *18-an* szolgáltatták be.

III. Az egyes iskoláknál elhelyezett perselyekből befolyt 54 frt 25 kr.

IV. Húsz forintos tagsági tőkék és nagyobb alapítványok fejében tőkésíttetett az 1888-ik évben összesen *1887 forint;* a XIII-ik állami sorsjáték jövedelméből ő Felsége által adományoztatott *5667 frt 37 kr;* a múlt évi bevételnek tőkésítendő része: *1220 frt;* úgy hogy az összes tőkésített *összeg 8767 frt 37 kr.*

V. Az Eötvös-alap javára jövedelmező könyvek után befolyt *43 frt 70 kr.*

A magyarországi tanítók «Eötvös-alapjának» számvevő-bizottsága a f. évi január 26-án megejtett vizsgálat alkalmával az intézet vagyoni állapotáról a következőket vette tudomásul:

I. Bevett az «Eötvös-alap» orsz. bizottságának pénztárnoka az 1888. évi január 25-től az 1889 évi január 25-ig:

1.	Az 1877. évről áthozott tiszta jövedelem alakjában	3045 frt	06 kr.
2.	Az 1888. évben begyűlt tagsági tőkében és évdíjakban	1816 »	55 »
3.	Az 1888. évben befolyt kegyes adományokból és alapítványokból	7821 »	43 »
4.	A tőkésített vagyonnak és a folyó bevételeknek az 1888. évre járó kamataiból	1421 »	34 »
5.	A költségekre befolyt adakozásokból	3 »	54 »
	Bevétel:	14,107 frt	92 kr.

II. Kiadott az Eötvös-alap a lefolyt 1888. évben:

1.	Ösztöndíjakra	1000 frt	— kr.
2.	Segélyezésre	600 »	— »
3.	Tanítók országos árvaházára	300 »	— »
4.	Tőkésített vagyonához csatolt	8767 »	37 »
5.	Két irnok számára	230 »	— »
6.	Nyomtatványokért fizetett	250 »	33 »
7.	Az egyes tanítóegyletek gyűjtéseiből befolyt összegeknek szabályszerűleg az illető egyletek javára visszatartott 1/3-ad részét az Eötvös-alap kiadásaihoz számítván, kitett ezen összeg	94 »	30 »
8.	Elnöki kiadás fedezésére, levelezésre és egyéb dolgokra	125 »	— »
9.	Kisebb kiadások	11 »	53 »
10.	Pénztári szolga jutalmazására	26 »	— »
	Kiadás:	11,404 frt	53 kr.

E szerint tehát az «Eötvös-alap» 1888. évi 11,404 frt 53 kr kiadását levonva a 14,107 frt 92 kr bevételből, a tiszta évi jövedelem 2703 frt 39 krt tesz. Ezen tiszta jövedelemből az alapszabályoknak megfelelőleg az «Eötvös-alap» gyűjtő és kezelő bizottsága az 1889. évben:

a)	Az alap tőkésített vagyonához csatol	980 frt	— kr.
b)	A «Tanítók orsz. árvaházának» támogatására ad	245 »	— »
c)	Ösztöndíjakra és segélyezésekre fordít maga az «Eötvös-alap»	1200 »	— »
d)	Gyertyánffy István alapítvány-levelének értelmében kiszolgáltat	50 »	— »
e)	Orley János alapítvány-levelének értelmében kiszolgáltat	50 »	— »
f)	Lederer Ábrahám alapítvány-levelének értelmében kiszolgáltat	50 »	— »
g)	Rökk Szilárd alapítvány-levelének értelmében kiszolgáltat	50 »	— »
h)	Zirzen Janka alapítvány-levelének értelmében kiszolgáltat	50 »	— »
i)	Az 1889. évi rendes bevételhez számít	28 »	39 »
	Összesen:	2703 frt	39 kr.

III. Az «Eötvös-alap» összes tőkésített vagyonának kimutatása az 1889. év január 25-én.

1.	A Békey Imre-féle alapítvány, melyet az alapító ngs. Békey Imre kir. tanfelügyelő és min. osztály tanácsos úr kezelt	500 frt	— kr.
2.	A «Somogyi tan. egyl.» alapítványa, melyet az alapító egylet kezel	200 »	— »
3.	Zalamegyei ált. tanítótestület sümegi járás köre, mit maguk kezelnek	100 »	— »
4.	Gyártyánffy István és Kálnay Nándor alapítványa magyar papirjáradékban, mit az «Eötvös-alap» pénztárnoka kezel	1300 »	— »
5.	A «Pesti Hazai Takarékpénztár»-ban elhelyezett tőkésített vagyon, melyet az «Eötvös-alap» pénztárnoka kezel	9887 »	34 »
6.	A «Magyar Földhitelintézet»-nél biztonságba helyezett tőkésített vagyon	24,000 »	— »
7.	Sorsjegyekben van	47 »	— »
	Az «Eötvös-alap» összes tőkésített vagyona	36,034 frt	34 kr.
	Ehhez járulván az 1888-ik évi tiszta jövedelem	2703 »	39 »
	Kitünik, hogy az «Eötvös-alap» vagyona jelenleg	38,737 frt	73 kr.

A pénztári jelentés tudomásul vétele után a bizottság tagjai a számvizsgálók javaslatának megfelelőleg, készséggel megadták az Eötvös-alap pénztárnokának az 1888. évi számadásaira vonatkozó felmentvényt, és hálás köszönetet szavaztak neki ama páratlanul önzetlen tevékenységért, melylyel az alap pénztári ügyeit tizenhárom esztendő óta gondozza.

Ezután kihirdette az elnök az Eötvös-alap jótéteményeire vonatkozó pályázatot, melynek szövege az alapra vonatkozó egyéb közleményekkel együtt a jelenlevők között nyomtatásban kiosztatott.

Miután így a bizottság az Eötvös-alap ügyei közül azokat, a melyek szokás szerint az ünnepies gyűlés tárgyait képezik, egymás után befejezte volna, az elnök a gyűlést bezáró szavaiban fájó szívvel emlékezett meg azon közönyösségről, mely a hazai tanítóság nagy részében az Eötvös-alap iránt még ma is uralkodik, holott annak áldásos hatásáról mindenki meggyőződést szerezhetett.

Meleg szavakban emlékezett meg azonban mindazokról, kik a magyar tanítóság ezen jótékony intézetét a lefolyt 1888-ik esztendőben is híven támogatták s azon reménységének adott kifejezést,

hogy lesz idő, a mikor Eötvös-alapunk három év alatt is többet tehet a tanítók jelesen tanuló gyermekeinek támogatására, az agg tanítók s a tanító-özvegyek és árvák gyámolítása érdekében, mint a mennyit eddigelé tizenhárom év alatt tehetett; mert még mindig bízik abban, hogy a magyar néptanítóság nagy többsége végre is be fogja látni, hogy csak saját erkölcsi és anyagi érdekeit mozdítja elő az a tanító, a ki a testületi szellemtől, a nemzeti közérzülettől és az önsegély eszméjétől vezéreltetve, meghozza a kegyeletnek és a szeretetnek azt a csekély áldozatot, melyet az Eötvös-alap az egy forintnyi évdíjban tőle kiván.

Ismételve kifejtette, hogy az esetben, ha a 25 ezernyi magyarországi néptanító hetenként és egyenként csak két krajczárt áldozna az Eötvös-alap czéljaira, úgy azontúl évenként többet szentelhetne intézetünk ösztöndíjakra és segélyezésekre azon 27641 forintnyi összegnél, a melyet a lefolyt tizenhárom év alatt már hasonló czélokra fordíthatott.

Végül Isten áldását kivánta az elnök a legszebb czélok megvalósításán fáradozó ügyfelekre s a mély gyászba borult nemzetre, Ő Felségére, Urunkra és Királyunkra, a kinek legkegyelmesebb elhatározása folytán a tanítók Eötvös-alapja az 1888-ik esztendőben ismét tetemes összeggel gyarapodott.

Az ünnepies gyűlést a pedagogium ifjuságának szépen előadott kardala fejezte be.

*

Az «Eötvös-alap» pályázati hirdetése.

A «Magyarországi tanítók Eötvös-alapját kezelő és gyűjtő országos bizottság» az 1888. évben befolyt tiszta jövedelemből egy kétszáz forintos, négy egyszáz forintos, öt ötven forintos ösztöndíjat és hét ötven forintos segélyösszeget alkotott s ezennel fölhívja az ezen ösztöndíjakra és segélyösszegekre jogos igényt tartható egyéneket, hogy e jótétemények elnyerése czéljából az «Eötvös-alap» kezelő és gyűjtő országos bizottságához intézendő folyamodványaikat Luttenberger Ágost, bizottsági titkár úrhoz (Budapest, Sándor-utcza 38.) legkésőbb f. évi julius 10-kéig küldjék be.

Ugyancsak a fentnevezett bizottsághoz intézendők az «Eötvös-alap»-pal szoros kapcsolatban álló Zirzen Janka-, Lederer Ábrahám-, Örley János-, Rökk Szilárd- és Gyertyánffy István-féle alapítványok 50—50 forintnyi jótéteményeinek elnyerése czéljából benyujtandó folyamodványok,

valamint a Békey Imre-féle alapítvány élvezhetése czéljából beterjesztendő kérvények is.

Az «Eötvös-alap» jótéteményeiért pályázni szándékozóknak következőket kell figyelembe venniök:

1. A magyarországi tanítók «Eötvös-alap»-jának, valamint a vele szoros kapcsolatban álló alapítványoknak jótéteményeiben, ösztöndíjaiban és segélyösszegeiben csak azon egyének részesülhetnek, a kik az «alap» szabályainak 1. §-a értelmében az «Eötvös-alap» rendes tagjaiúl felvétették magukat, avagy a kik az elhunyt rendes tagoknak özvegyei vagy árvái, esetleg kenyérkeresetre képtelen, nyomorék utódai. Az «Eötvös-alap» rendes tagjai közé számíttatnak azon magyarországi népiskolák, tanítóképző-intézetek, polgári- és felső népiskolák, kisdedovodák és gyermek-kertek tanítói, tanárai és nevelői, illetőleg tanítónői, valamint a népoktatási kir. tanfelügyelők és tanfelügyelőségi hivatalnokok, a kik az «Eötvös-alap»-hoz az egy forintnyi évdíjat rendesen beszolgáltatták, avagy a 20 frtnyi tagsági tőkét befizették.

Senki sem részesülhet az «Eötvös-alap» jótéteményében, a ki ahhoz nem járult az alapszabályokban előírt mértékben.

2. Az egy 200 forintos és néhány 100 és 50 frtos ösztöndíjra hazai egyetemeinken tanuló olyan ifjak folyamodhatnak, a kiknek szülői az «Eötvös-alap»-nak rendes tagjaiúl felvétettek és kötelezettségeiknek eleget tettek.

3. Néhány 100 frtos és több 50 frtos ösztöndíjért pályázhatnak a hazai akadémiákon, tanító- és tanítónő-képző intézetekben, középiskolák felső osztályaiban, polgári iskolák V. és VI. osztályaiban tanuló azon növendékek, kiknek szülői az «Eötvös-alap»-nak rendes tagjaiúl felvétettek és kötelezettségeiknek eleget tettek. A pályázattól az ezen pontban fel nem sorolt azon tanintézetek növendékei sem záratnak ki, a melyek tanulóiktól a fölvételnél megkövetelik, hogy a középiskolák vagy polgári iskolák négy alsó osztályaiból bizonyítványokat mutassanak fel.

4. Az 50 frtos segélyösszegért folyamodhatnak a kiérdemült, de kellő nyugdíjban nem részesülhető rendes tagok, a rendes tagok özvegyei, árvái és keresetre képtelen nyomorék utódai; rendes állomáson levő tagokat az Eötvös-alap nem segélyezhet.

5. Az «Eötvös-alap» ösztöndíjaiért folyamodók mellékelni tartoznak *a)* 1887—8-ik tanévről szóló iskolai bizonyítványaikat; *b)* a jelen 1888—9-ik évről szóló bizonyítványt; az illetékes tanári-karnak ajánló levelét, melyben ki legyen tüntetve, hogy részesül-e folyamodó valamely ösztöndíjban vagy segélyben; *c)* azon iskolai hatóságnak és tanítóegyletnek vagy testületnek ajánló levelét, melyhez szüleik tartoztak, illetőleg tartoznak; *d)* azon okmányt, mely igazolja, hogy folyamodó szülői az «Eötvös-alap» rendes tagjai közé tartoznak vagy tartoztak és az alap iránt való kötelezettségeiket pontosan teljesítették.

6. Az ösztöndíjakért folyamodók folyamodványaikat az illetékes tanintézet igazgatósága útján küldjék az «Eötvös-alap» kezelő és gyűjtő-bizottságához.

7. A segélyösszegekért folyamodók kérvényüket az illetékes tanítóegyesület elnöksége vagy az iskolai hatóság útján tartoznak beküldeni; mellékelniök kell: *a)* szegénységi bizonyítványt, *b)* az illetékes tanítói egyletnek vagy az iskolai hatóságnak ajánló levelét és *c)* azon okmányt, mely igazolja, hogy vagy maguk, vagy övéik az «Eötvös-alap» rendes tagjai közé felvétettek és kötelezettségeiknek az alapszabályok értelmében pontosan eleget tettek.

8. Az «Eötvös-alap» rendes tagságáról szóló igazolványt esetleg az alap pénztárnoka és elnöke állítja ki és hivatalból mellékeli a folyamodványokhoz.

9. Oly egyének, kik csak ezen pályázat kihirdetése után lépnek az «Eötvös-alap» rendes tagjai közé, a jelen 1889. évben még nem tarthatnak igényt az alap jótéteményeire.

10. Az «Eötvös-alap» jótéteményeiért folyamodók közül előnyben részesülnek azon rendes tagok, a kik az intézetnek már régebben rendes tagjaivá lettek. Figyelembe veendők azon új tagok is, a kik három évi rendes 1 frtnyi évdíjukon kívül a 20 frtos tagsági tőkének legalább az első 5 frtos részletét az alap központi pénztárába hiány nélkül beszolgáltatták. Ez idő szerint még a kik már három ízben részesültek az alap jótéteményében, nem számíthatnak sem ösztöndíjra, sem segélyösszegre.

11. Az «Eötvös-alap»-pal azonos kapcsolatban álló alapítványok jótéteményeit azoknak szolgáltatja ki a bizottság, a kiket a jogosult folyamodók közül az illető jótéteményekre az illető alapítók méltóknak találnak.

12. A magyarországi tanítók «Eötvös-alap»-jával kapcsolatban álló «Gyertyánffy István»-féle alapítvány 50 frtnyi segényösszegét az «Eötvös-alap» jótéteményeinek kiosztásával meghatalmazott orsz. bizottság az alapítólevél értelmében csak oly tanítóknak, illetőleg tanítónőknek, esetleg ezek tanulógyermekeinek adományozhatván, a kik az »Eötvös-alap»-nak rendes tagjai és a kiket ezenfelül az «Erdélyrészi közművelődési egyesület» saját szempontjából véve is kiválóan érdemesnek itélt a megjutalmazásra: ezennel felhívjuk az ezen segélyösszegre igényt tartható kartársakat, hogy kellően felszerelt folyamodványaikat folyó évi julius 1-ig az «Erdélyrészi Közművelődési Egyesület» központi választmányához (Kolozsvár) elbirálás, illetőleg ajánlás végett nyujtsák be.

13. Az »Eötvös-alap» jótéteményeiért folyamodók kérvényeit a folyó évi augusztus hó 20-án tartandó országos osztó bizottság intézi el.

14. A folyamodókat az eredmény felől az «Eötvös-alap» kezelő és gyűjtő orsz. bizottság elnöksége f. év szept. 1-ig fogja értesíteni.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A népoktatási intézetek tan- és segédkönyveinek megbirálásáról, engedélyezéséről és használatáról a vall. és közokt. miniszter 1888. évi 17,589. sz. alatt a következő rendeletet bocsájtotta ki:

1. 1868-iki XXXVIII. t.-cz. 8. §-ában megnevezett s a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter vezetése alá tartozó tanintézetekben (nevezetesen állami és községi, társulati és magán jellegű elemi és felső nép-, polgári iskolákban, tanító- és tanítónőképezdékben), továbbá az alsófokú ipari és kereskedelmi, valamint a középkereskedelmi iskolák s a felsőbb leányiskolákban csak szabályszerűen megvizsgált és engedélyezett tan- és segédkönyvek használhatók.

2. Bármely tan- vagy segédkönyv használatra engedélyezését az orsz. közoktatási tanács birálata alapján a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter rendeli el.

Az engedélyezett könyvek nyilvántartására időnként jegyzékek bocsáttatnak ki.

3. Engedélyezett könyv használatba vétele következő módon történik. Úgy az elemi, mint a felső nép- és polgári, valamint az alsófokú szakiskolák mindegyikében a következő iskolai évre a tanulók kezébe adandó könyvek jegyzékét a tanítóval vagy a tanítókkal egyetértőleg az iskolaszékek (gondnokságok, felügyelő bizottságok) minden évben április havában tartandó ülésükben állapítják meg, használván mindenkor az állam kormánya által kiadott vagy engedélyezett már meglevő kézikönyveket. (Áll. int. gondn. ut. 34. §. Polg. isk.-szék. utas. 44. §.)

Tanító- és tanítónőképezdék, középkereskedelmi iskolák és felsőbb leányiskolákban a használandó tankönyveket a fennebbi elvek szerint a tanári testület állapítja meg.

A kiválogatott könyvek jegyzékét az iskolaszékek (felügyelő bizottságok) illetőleg tanári testületek kötelesek junius végéig a tanfelügyelőnek bemutatni. Ha ellenben nem engedélyezett könyvet kivánnának használatba venni, kötelesek azt szabályszerű módon engedélyezés végett felterjeszteni. A könyv behozatala csakis az engedély megadása után történhetik. (1886. szept. 8. 28,472. sz. a. rend.)

Közép- vagy másnemű iskolák számára szerkesztett tankönyvek az említett iskolák valamelyikében csak is akkor használhatók, ha azok az illető iskolákra nézve külön is engedélyeztettek. (1886. szept. 8. 28,472. sz. a. rend.)

4. Új tankönyv engedélyezését a tantestületek vagy a szerzők kérhetik. Az ily tárgyú folyamodványok az illető könyv öt példányával a kir. tanfelügyelőség útján terjesztendők fel a vallás- és közoktatásügyi

miniszterhez. A könyv ezen öt példányából egyet a kir. tanfelügyelő tart meg, egyet a vallás- és közoktatásügyi miniszterium, egyet az országos közoktatási tanács, kettő pedig a szakbirálóknak adatik ki. A kérvényhez mellékelendő az elemi népiskolai könyveknél kötet- vagy füzetenkint 5 frt, magasabb népoktatási intézetek kézi- és segédkönyveinél 10 frt birálati díj lefizetéséről szóló nyugtatvány. Ha a könyv a középiskolákra nézve már engedélyt nyert, akkor a díjnak fele fizetendő. E végből előlegesen minden tankönyv egy példányban az illető birálati díjjal az országos közoktatási tanácshoz (Budapest, VIII., ősz-utcza 9.) beküldendő.

A kérvényben meg kell jelölni a könyv árát és azon iskolanemet, melyre nézve a könyv engedélyezése kéretik. (V. ö. 1886. szeptember 8. 28,472. sz, a. rend. 4. p.)

A kérvényben kimutatandó, hogy az új munka, a már eddig engedélyezett tan- vagy segédkönyvekkel szemben a tanítást javíthatja s az iskolai oktatás sikerét biztosabbá teheti.

Engedélyezésre csak teljesen egész mű terjeszthető be. Az oly művet pedig, melynek ismétlés czéljából mindig a tanuló kezénél kell lenni, habár több osztályra szól is, csak egy kötetben vagy egy füzetben lehet engedélyezés végett bemutatni.

5. Az új könyv engedélyezését kérő folyamodványok, ha t. i. a könyvet már a legközelebb következő tanévre kérik engedélyeztetni, lehetőleg a folyó iskolai év elején, legkésőbb október 15-ig terjesztendők be.

Később felterjesztett könyveknek megbirálása és engedélyezése a következő tanévig nem kívánható.

6. A kir. tanfelügyelő a hozzá beérkezett folyamodványokat beérkezésük után, de legkésőbb november 15-ig felterjeszti a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez az országos közoktatási tanácsban történő megbirálás végett.

7. Az országos közoktatási tanács a beérkezett könyvet első ízben való megvizsgálás alkalmával azonnal két szakférfiú birálata alá bocsátja, kik közül az egyik lehetőleg az illető iskola terén működő vagy legalább amaz iskola módszerét gyakorlatilag ismerő egyén legyen.

A birálatnál követendő szempontok:

a) Minden tankönyv megitélésénél a főszempont az, megfelel-e a tanterv követelményeinek? Mivel a tanterv csak főbb vonásokban jelöli meg a tanítás anyagát, megvizsgálandó, nincs-e túlságos sok anyag összehalmozva s így a tankönyv terjedelme nem túlzott nagy-e, vagy esetleg nem puszta hézagos vázlat-e?

b) Figyelembe veendő, hogy a könyv tudományos tekintetben nem tanuskodik-e elmaradottságról? S ha igen, ez adatokkal bizonyítandó.

c) Didaktikai szempontból helyesen tárgyalja-e a felölelt anyagot.

d) Nincsenek-e benne az államiság, vallás-erkölcsiség, tisztesség és jó izlés ellen vétő részletek? Nem foglaltatik-e benne nemzetiségi vagy felekezeti elfogultság, izgatás?

e) Előadás tekintetében megfelel-e azon osztály ifjúsága fejlettségi fokának, a melyre szánva van, helyes magyarsággal van-e írva s helyesírás tekintetében követi-e az akadémia rendszerét?

f) A könyv kiállítása megfelelő-e ? Különösen tekintetbe veendő, nem szemrontó apró nyomású-e ?

g) A könyv ára nem túlságos nagy-e ?

h) Meg van-e a több kötetre terjedő műveknél a kapcsolat és foko zatos haladás ?

i) Minden műről külön birálat irassék s a felhozott kifogások példákkal bizonyíttassanak.

k) Minden könyvnél pontosan megjelölendő, mely intézet (vagy intézetek) és mely osztály számára engedélyezhető.

8. Az okadatolt szakbirálatok a közoktatási tanács biráló bizottsága elé terjesztetnek. Az ily biráló bizottsági ülésre különösen a megfelelő intézetekben működő tanácstagok hivatnak meg, de meghivatnak rendesen a birálók is. Ha a birálatot a tanácstagok nem teszik magukévá, vagy a két szakember által birált könyveknél a birálatok egymással ellenkeznek, a könyv még egy szakember birálata alá is kiadatik.

A közoktatási tanács véleménye két fokozati engedélyezésre szólhat :

a) feltétlenül ajánlhatja a könyvet, ha az a 7. pontban foglalt kivánalmaknak általában megfelel ;

b) megengedheti egyes tanintézetek használatára, ha az általános kivánalmakon kívül helyi (pl. tannyelvi) viszonyokat, vagy más körülnyeket tart szem előtt.

9. A közoktatási tanács a birálata alá bocsátott könyveket a birálatokkal s egyéb e tárgyra vonatkozó ügyiratokkal együtt legkésőbb márczius végéig köteles a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjeszteni.

10. A könyv ügyében véglegesen a vallás- és közoktatásügyi miniszter határozván, a könyv engedélyezését úgy a folyamodókkal, mint a Néptanítók Lapja útján az összes népoktatási intézetekkel tudatja. A birálatok névtelen másolatai mihez tartás végett a folyamodók kivánságára mindenkor kiadatnak.

Az engedély mindig csak egy kiadásra szól.

11. Lényegileg nem változott új kiadások engedélyezését egy régi és két új példány beküldése mellett közvetlenül a vallás- és közoktatásügyi miniszternél lehet kérelmezni. A vallás- és közoktatásügyi miniszter a könyvet a közoktatási tanácshoz juttatja el annak megállapítása végett, vajjon az új kiadás az előbbivel megegyez-e ? A tanács köteles az ily könyvet soron kívül tárgyalni s arról jelentését végleges határozat végett a vallás- és közoktatásügyi miniszterhez felterjeszteni. Nem változott új kiadású műveknél az 5 vagy 10 frtnyi birálati díjnak fele fizetendő.

Ha az új kiadás lényeges változtatáson ment keresztül, az engedélyezési eljárás olyan, mint az új könyveknél.

12. Az országos közoktatási tanács a hozzá befolyó birálati díjakról külön könyvet vezet s róluk egyéb átalányaival együtt a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak beszámol.

13. Ha a kiadóktól vagy magánfelektől a birálati díj lefizetését igazoló nyugtatvány nélkül érkeznék valamely könyv birálatra azon czélból, hogy az a tanintézetek számára beszerzésre, vagy a tantestületek figyelmébe ajánltassék, a közoktatási tanács a birálatra kiadás előtt a beküldőt a birálati díj lefizetésére fel fogja szólítani.

14. E szabályrendelet a kihirdetés után azonnal érvénybe lép. Azonban megengedtetik, hogy a használatban levő nem engedélyezett könyvek az 1889/90-ik tanév végéig, tehát 1890. évi junius hó végéig használatban maradjanak és nem engedélyezésük esetén csak az 1890/91-ik tanév elejére engedélyezett könyvvel okvetetlenül cseréltessenek fel. Budapesten, 1888. deczember 20-án. *Gróf Csáky Albin.*

*

A «Mária Dorothea-egyesület» *február hó 10-én tartotta e tanévben első választmányi ülését.* Az ülés, melyben báró Nyáry Adolfné elnökölt, s melyen az egyesület összes alelnökei is megjelentek, élénk eszmecserékre adott alkalmat, s nagy látogatottságnak örvendett. A szépszámú fővárosi választmányi tagokon kívül vidéki tagok is jelentek meg az ülésre. Az ülés tárgyát képezte: 1. Bartoniek Géza titkári jelentése, 2. Zirzen Janka pénztárnok jelentése, melyet György Aladár olvasott fel; és 3. Rhorer Viktor ügyész jelentése a tervbe vett építkezések és fürdővételek tárgyában.

A titkári jelentés örömmel emlékezik meg az egyesület kifejtett tevékenységének szép sikereiről. E tevékenység eredménye, hogy a «Tanítónők otthona» immár fedél alatt áll s még ez év őszén megnyitható lesz, s e tevékenység eredménye, hogy az egyesület erkölcsi tekintélye a nagy közönség előtt folyton emelkedik. A nagy közönség érdeklődésének fentartására sokat tesz a tanítónői szakosztály és a tervbe vett «kisdednevelési kiállítás». A tanítónői szakosztály értekezletein gyakran 50—60 tanítónő gyül össze az előadások meghallgatására és eszmecserék folytatására. Előadásokat a tanítónő tagokon kívül mint vendégek gyakran a főváros tanügyi tekintélyei is tartanak. A titkár indítványára köszönetet szavaz a választmány Berecz Antal felsőbb leányiskolai igazgatónak, Péterffy Sándor képezdei tanárnak, kik a szakosztályi üléseken tanulságos előadásokat tartani szivesek voltak. Köszönetet szavaz még a választmány György Aladár és Lederer Ábrahám buzgó egyesületi tagoknak is, kik egy-egy irodalmi munkájuk elárusításából befolyó jövedelmet ajánlottak fel az egyesület javára. — Az egyesület alaptőkéjének gyarapítására rendezendő kisdednevelési kiállítás szép anyagi és erkölcsi sikerrel biztat, s ép oly tanulságosnak, mint érdekesnek, szépnek igérkezik. Az elnöknő bemutatta erre vonatkozólag gr. Csáky Albin közoktatásügyi miniszter úr átiratát, melyben a régi Beleznay-kertben levő épületeket a kiállítás czéljaira díjtalanul engedi át. Bejelentések a jelesebb hazai és külföldi czégektől már eddig is szép számmal érkeztek, nevezetesen a tápláló-anyagok, mérlegek, oltó anyagok, orvosi és ápolási eszközökre nézve érkeztek már eddig is igen figyelemre méltó bejelentések, még Bécsből, Londonból, Párisból is. A horvátországi iparkamara értesítése szerint Horvátország csoportos kiállítással vesz részt. Több magyarországi megyéből is hasonló bejelentés érkezett. Kilátás van rá, hogy Gyarmathy Zsigáné úrnő egy kalotaszegi varrottasokkal diszített gyermekszobát állít ki. A kisdedóvó egyesületeken kívül pedagógiai lapok is fognak résztvenni a kiállításon.

A pénztárnoki jelentés szerint adományok még mindig sürűn érkeznek az «Otthon» építésére s a tagok száma is folyton növekedik. Ez évben mintegy 200 új rendes tagja lett az egyesületnek. Alapító-tagokul pedig gr. Wenkheim Frigyesné, hg Odescalchi Gyuláné, Széchényi Káz-

mérné, özv. Perényi Mártonné, pécsvárosi takarékpénztár, abauj-tornamegyei tantestület léptek be az egyesületbe. A nagy közönség eme nemes érdeklődésének tulajdonítható, hogy az egyesület készpénze ma, mikor már az «Otthon» építésére 20,000 frtot tényleg kifizetett, még mindig 14,000 frtot tesz, vagyis épen annyit, mint két év előtt, midőn az építést elhatározta. Az «Otthon» belső felszerelésével a választmány a bemutatott költségvetések keretében Bischitz Dávidné és Zirzen Janka úrnőket bízta meg.

Ezek után az ügyészi vélemény alapján, élénk eszmecsere után elhatározta a választmány, hogy a kovásznai fürdővétel tervét elejti, ellenben Czemétén (Eperjes mellett) egy lakóházat építtet oly czélból, hogy e kellemes fenyves vidéken az egyesület tagjai számára olcsó üdülő helyet biztosítson. Elhatároztatott még az Otthon telkének bekerítése is. Végül az ez évi közgyűlés április 7-ikére tüzetvén ki, az ülés véget ért.

*

A «Mária Dorothea-egyesület» tanítónői szakosztálya legközelebb január 19-ikén és február 23-ikán tartott értekezletet. Az első értekezleten Sebestyénné Stetina Ilona tartott felolvasást a «kötelességszeretetről» és Péterffy Sándor szabad előadást a «kedélyről». Február 23-án Berta Ilona mutatta be érdekes vonásokban az «angol cselédképzés ügyét», feltűntetve, mily nagyszerű eredményeket ér el a mindenható «*emberbaráti szeretet*».

Ez értekezleten a «Serdülő lányok olvasmányai» jegyzékének a beérkezett könyvbirálatok alapján leendő szerkesztésére egy szűkebb bizottságot küldtek ki. E bizottság elnöke Saffáry Irma felsőbbleányiskolai tanítónő; tagjai: Faylné Hentaller Mariska, Ehmayer Berta, Küttel Kornélia, Tavassy Mária és Bacherné Goldzieher Ilona.

*

«A nevelés mely tényezői biztosítják leginkább a nő boldogságát?» E kérdésről értekezik a Csurgón megjelenő «*Iskolai Szemle*» ez évi 1-ső száma. «Egészséges női jellemeket alkotni — úgymond a szerző — nem az iskola van hivatva, hanem a család. Az iskola e tekintetben csak másodrendű szerepet játszik; ismereteket ad, lelket, értelmet, kedélyt fejleszt, ellenőrzi az erkölcsi képzetek tisztaságát s rendszeretetre tanít; de sem a valódi női jellemet meg nem alkotja, sem a nevelés ama tényezőit nem fejleszti ki s szilárdítja meg kellőképen, melyek általánosságban az ember, de különösen a nő anyagi jólétének és erkölcsi épségének az egész életen át legbiztosabb támaszai... Korunk megváltozott viszonyainak hatása alatt a lánynevelés kérdése újabb meg újabb hullámokat vet. Keletkezett már e téren olyan irány is, mely a nőt a férfival egyenlő képzésben, egyenlő műveltségben akarja részesíteni, hogy egyenlő fegyverekkel küzdhessen az élet fentartásáért. Nem vitatom, hogy ez iránynak mennyiben van s mennyiben nincs jogosultsága: de nekem úgy tetszik, hogy a nőt nőiségétől fosztaná meg s a mai családi életet teljesen szétbontaná... Állam és társadalom nyisson tért, nyújtson alkalmat a nőnek az önálló megélhetésre; de azért a nevelésnek, az összes nevelési rendszereknek végczéljuk egy: hogy a növendéket boldoggá tegyék. De hát hol van az a hatalmas eszköz, a nevelés

mely tényezője az, mely ehhez a czélhoz eljuttat? Én azt hiszem, hogy a nő léleknyugalmát, erkölcsiségét, kedélyének vidámságát leginkább biztosítja az igaz szívből fakadó vallásos érzelem; a nő férjének, környezetének, embertársainak becsülését leginkább megnyeri s az élet bajai között leginkább megállja helyét, ha munkaszerető s ha a munkát nem csupán kényszerűségből végzi, hanem azért, mert a munkaszeretet lényéhez tartozik, azért mert a nélkül élni sem tud.

A nőnevelésben e két tényező az, mely az egésznek alapúl kell hogy szolgáljon: a vallásos kedély és a munkaszeretet... A nevelés ilyen rendszere mellett természetesen az anyára nagy feladat súlyosodik, mert az igaz vallásosság meggyökereztetése a fogékony lélekben és a munka megkedveltetése a családban főkép az anya teendője. Az iskola támogatja őt e nemes hivatásában, de az ő munkásságát semmi körülmények közt sem pótolhatja.»

*

«**A tanítónő mint hölgy.**» A budapesti «*Népnevelő*» f. évi 1-ső számában egy álnéven írt czikk a fentebbi czím alatt nagy őszinteséggel figyelemreméltó dolgokat mond el a tanítónők társadalmi állásáról. A czikk veleje a következő:

Manapság *tanítónő* és *hölgy* két fogalom. A világ a tanítónőket némileg az emanczipált hölgyek közé sorozza, még pedig ama helytelen felfogás alapján, hogy a mely nő maga szerezi kenyerét s önálló létet biztosít magának, az a nő emanczipált. A világ egyáltalában minden olyan nőt emanczipáltnak tart, a ki a társaságban szabadon mozog, a ki férfiakkal — habár ritkán — tanúk nélkül érintkezik, a ki szerepet játszik bármely irányban, a ki mások itéletétől magát függetleníti, szóval a ki önálló. Félig-meddig igazuk van. Igazuk van, a mennyiben a felsorolt dolgok csakugyan emanczipáltság jelei; de nincs igazuk, a mennyiben az emanczipáltságnak más jelei is vannak, még pedig olyan jelei, a melyek az illetőt megfosztják a hölgyeknek oly jól álló nőiességtől. Emanczipáltnak tekinthető-e tehát a tanítónő s ennél fogva jogosúlt-e az a bánásmód, mely velük szemben ugyanazt a magatartást követi, mint az emanczipáltakkal szemben?

A tanítónő helyzete kétségkívül sokban különbözik ama nőkétől, a kik az úgynevezett szorosabb női hivatás szerint a család körén belül maradnak egész életükön át. A tanítónőnek független állása van, mely őt a világgal való önálló érintkezésre nemcsak feljogosítja, hanem kényszeríti is. Azért az ő fellépése is más, a rendestől elterő szempontból ítélendő meg. Annyiban tehát mindenesetre emanczipált hölgy a tanítónő, hogy ő a férfiaktól teljesen független, senkire nem szorúl s a világgal önállóan érintkezhetik, mert érintkeznie kell. De ez még nem az az emanczipáczió, melyet el szoktunk ítélni, mely végső fokain a nőből nem férfit — mert ez lehetetlen — de szörnyeteget, mert absurdumot teremt. Ez az emanczipáczió, melyről mi szólunk, nemcsak nem kárhoztatandó, sőt inkább dicséretre méltó, mert emeli a nő önérzetét, arra képesítvén őt, hogy mások mulasztását a maga erején pótolja. S ha a tanítónők ily értelemben emanczipáltak, senkinek sincs joga hozzá, hogy őket elitélje, velük, mint a világ itélete szerint emanczipáltakkal bánjék el s hogy velük szemben oly dolgokat engedjen meg magának, a minőket a fel-

fogása szerinti valódi hölgygyel szemben nem merne megengedni. A tanítónő helyzete bizonyára sajátos, de mindenesetre semmit sem von le női méltóságából s a meddig a tanítónő az emanczipácziónak csak ama jeleit mutatja, melyeket határozottan tiszteletreméltó állása s nemesebb értelemben vett emanczipácziója magukkal hoznak és szükségessé tesznek: addig ő bárkitől jogosan megkívánhatja azt a tiszteletet és illedelmet, mely minden hölgyet megillet.

De a tények, a melyeket nem akarunk példákkal illusztrálni, azt bizonyítják, hogy a tanítónők nem részesülnek a férfiak részéről ama tiszteletben, melyet mint hölgyek elvárhatnak s melyet azoknak nem szoktunk megadni, a kiket emanczipáltaknak tartunk, még pedig annál kevésbbé, minél emanczipáltabbaknak tartjuk az illető hölgyeket. Ki ebben a hibás? Csak a férfiak, vagy csupán a tanítónők, vagy mind a ketten?

A férfiakat egészen nem itélhetjük el, mert a kivételek bizonyítják, hogy a mely tanítónő az ő sajátos helyzetének megfelelőleg mindenütt hölgynek mutatja magát, az a férfiak részéről is ama bánásmódban részesül, a mely a hölgyet megilleti. Tehát egészen a tanítónők volnának hibásak? Korántsem.

Tagadhatatlan azonban, hogy a tanítónők — tisztelet a kivételeknek — nem egyszer túllépnek ama szabadalmakon, melyekre állásuk függetlenség és fellépés dolgában feljogosítja. A hiba abban rejlik, hogy a tanítónők gyakran önmagukat tekintik némileg emanczipáltaknak s azt látszanak hinni, hogy állásuk az emanczipácziónak kinövéseit is magával hozza és igazolja. A tanítónői állás mindenesetre többször nyújt alkalmat a szabadabb társalgásra, de nem hozza azt magával. A ki tehát el akarja kerülni, az elkerülheti s eltávolíthatja magától azt a véleményt, mintha a tanítónő emanczipáltabb volna mint más hölgy... Alaptalan a tanítónők ama panasza, hogy a férfiak velük szemben gyakran megfeledkeznek a társadalmi konvenczió korlátairól, mert feledik, hogy legalább egy tizedrészben ők maguk adtak nekik okot e viselkedé re A férfiaknak egy hajszálnyi biztatás elég erre: de a hol az a hajszálnyi biztatás elmarad, ott kezdeni sem mernek. Ez a dolog nem tetszik a tanítónőknek, mert sérti női önérzetüket. És ez jól van így. Mert ha sérti őket, annak a jele és biztosítéka, hogy mindent el is fognak követni annak kiirtására. Tegyék meg s akkor a tanítónőket is azoknak fogják tekinteni, a miknek már régen kellett volna: hölgyeknek a szó szoros értelmében. Ekkor nem lesz a tanítónő és hölgy többé két fogalom, hanem egy, a minek mindig lennie kellene.

*

«A nő helyzete a családban.» A pécsi «*Néptanoda*» ez évi 7-ik száma fejezi be *Zajzon Dénesnek* e tárgyról írt érdekes és tanúságos czikksorozatát. Közöljük belőle azt a részt, a melyben nőnevelésünk hibáiról és feladatairól szól: «Fájdalom, nőnevelő-intézeteinkben — úgy mond — a lányok minden egyebet megtanulnak, csak azt nem, hogy hogyan kell a családi életre s a női hivatásra előkészülniök. Szép dolog, ha valaki zongorázni s idegen nyelveket is beszélni tud, de még szebb és hasznosabb dolog, ha az egykor betöltendő feladatokra szükséges tudnivalókat teszi sajátjává. Ugyan melyik nevelőintézetből kikerült leányt

tanítottak meg az okszerű gazdasszonykodásra, a gyermekekkel való czélszerű bánásmódra, az árúismére, háztartási könyvek helyes vezetésére és több effélékre? Vegyük hozzá aztán az eddigiekhez ama sajnos társadalmi tünetet is, hogy manapság a nőket nem nevelik saját állásuknak megfelelőleg, így pl. már a szegényes polgári vagy kishivatalnoki család is olyan nevelést akar adni leánygyermekének, a minőt a módos földbirtokos vagy a gazdag tőkepénzes. Ennek megint az lesz az eredménye, hogy az így nevelt nők elégedetlenek lesznek sorsukkal s nem találják magukat belé helyzetökbe. Szólhatnánk még a testedzésnek és erősítésnek elhanyagolásáról és a nők fizikai czéljok csekélybevételéről, kiterjeszkedhetnénk ez erkölcsi téren is mutatkozó hanyatlásra . . . de nem folytatjuk a sort; sokkal fontosabb az a kérdés, hogy mikép lehetne a mutatkozó hiányokat a családi életben megszüntetni?

A reformot mindenesetre először is a neveléssel kell megkezdeni, mert a baj orvosszere utóvégre is legkivált a helyes nevelésben keresendő. Hozzá kell szoktatni a növendék-leányokat a lehető egyszerűségre, szerénységre és természetességre; meg kell tanítani, hogy igényeiket lehetőleg kevéssel és takarékos módon tudják kielégíteni és hogy valódi női nemességöket a szívjóságban, gyöngédségben, természetes kellemben s a tiszta hírnévben keressék. A családi és iskolai nevelésnek elő kell készíteni a jövendő hitestársakat és anyákat fontos hivatásuk betöltésére, a mely hivatás elvégre is a családnak szűk, de feladatát tekintve, nemes és magasztos körére vonatkozik.

A családi tűzhely legyen azon oltár, a melynek papnőiül kell magukat tekinteniök s meg kell értetni velök, hogy bármit és bármennyit is szereztek légyen az ismeretek tömegéből, mindaz elveszett kincsnek lesz tekinthető, ha meg nem tanulták: hogyan kell derék hitvesekké és jó anyákká lenniök. A mely mértékben sikerül a nevelésnek eme czélokat elérni, oly arányokban fog a családi élet is nemesebbé s boldogabbá átalakulni. Szünni fog a bornirt önzés, a mértéket nem ismerő hiúság, apadni fog az élvhajhászat s az igények túlcsigázása; lesznek takarékos, gazdálkodni tudó, gyermekeiket okszerűen nevelő anyák és lesznek jóval nagyobb számban mint most, házasodni akaró férfiak is.»

*

Leányiskoláink nem állanak a női hivatás szolgálatában annyira, a mint kellene. Ez a veleje *dr. Kerékgyártó Elek* értekezésének, melyet «*Néhány szó a nevelés-oktatási elvek érdekében*» czím alatt a «*Felső nép- és polgári iskolai közlöny*» ez évi 1-ső és 2-ik száma közöl. Lányiskoláinknak szembeszökő hibája az — úgymond — hogy mindig a fiúiskolák után indulnak, azokat szolgailag utánozzák s egyáltalában nem alkalmazkodnak a női természethez és női hivatáshoz.

. . . Mindenből valamit, de csak keveset! ez a mi mostani oktatásunk eszménye. A mi a kedélyt valóban megtisztíthatná, az érzületet nemesíthetné, a gondolkozást kutatóvá s megfontolóvá tehetné és a jellemképzés szempontjából legbiztosabb eljárásmód lehetne: annak nálunk nincs becse és kelete.

A műveltséget hangoztatjuk; de beérjük az ismeretnyújtással. Inkább *tudni*, mint *gondolkozni*; ez be nem vallott jelszavunk s vele koczkára teszszük az iskolai nevelés minden eredményét . . . Tanítási

módszerünk olyan legyen, hogy az a fiatal elmét folytonosan művelje, termékenyítse és táplálja. Minden iskola, melyben a növendékek vizsgálatkor vagy egyébkor előírt, stereotip kérdések szerint felelgetnek, módszerében rossz úton halad. Minden kikérdezés egy-egy új társalgás legyen, a mely a szóban forgó tételt most egyik, majd a másik oldaláról fejtegeti, teszi beszéd tárgyává. Különösen megfontolandó eljárásmód ez magasabb fokú leányiskoláinkban, a melyeknek a növendéket valóban a női hivatásra kell nevelniök. E hivatás színtere az otthon. Ennek követelményeivel az iskolában minden lépten-nyomon találkoznunk kell. Az otthon fontossága, szépsége, abban a leány, a feleség, az anya bájos és jótékony szerepe csak ily eljárás mellett tűntethető fel és kedveltethető meg. Lehet-e a nőnevelésnek ennél magasztosabb czélja ? És mégis napról-napra, esetről-esetre élő, idegen nyomokat taposó leányiskoláink nem látják, vagy legalább nem követik ezt a czélt.

Módszerük a családi neveléssel semmi összeköttetésben sincs, sőt ürügyül szolgál arra, hogy a leány az otthon kötelességeiből a rá eső részt ki ne vegye. A növendék aztán iskolái végeztével teljesen elidegenedett az otthontól, a hol rá — nézete szerint — közönséges foglalkozás, egyhangú, unalmas munka vár. Az iskola nem dolgozik az otthon javára, képzése tehát czélellenes ; ugyanazért a társadalom eme hölgytagjai női módon hasznosak és boldogok iskolai oktatásunk által nem lehetnek.» A fentebbieket az iskolai praxisból vett példákkal illusztrálja a szerző. E példák sorának folytatása is lesz, mert a czikk nincs még befejezve.

Annak idején mi is folytatni fogjuk most megszakított ismertetésünket.

IRODALOM.

A MAGYAR IRÓNŐKRŐL. Irta *Fáylné Hentaller Mariska*. Arczképekkel. Budapest, 1889. A szerző sajátja. 1—188 lap. Ára 1 frt 50 kr.

Irodalom-történeti monografiáink között, melyek, az igaz, eddigelé még nincsenek valami nagy számmal, hiába keressük a magyar írónők működésének rendszeres, kimerítő összeállítását és kritikai méltatását. A *Zilahy Károly* szerkesztette «Hölgyek Lantja» inkább csak szemelvények tára a magyar írónők (különösen költőnők) műveiből s a szemelvényeket megelőző mintegy harmadfél ívnyi bevezetés a magyar írónőkről csak nagyon futólagos ismertetést ád. Újabb kísérlet e téren *Fáylné* munkája, mely azonban irodalomtörténetünknek, ezt a szakaszát nem sokkal fejlesztette tovább. Különben a szerző nem is tűzött maga elé ily czélt, s munkáját inkább *ifjusági olvasmánynak* szánta azon «serdülő magyar leányok számára, kik már irodalmi képzettséget nyertek».

E munka, mint ilyen, elég jól megfelel feladatának. Írónőinkről kimerítőbb tájékozást nyújt, mint a Zilahy könyve. 113 írónőt sorol föl, egy részét csak névleg említve föl, más részét kissé bővebben ismertetve s szemelvényekben is bemutatva. Régibb írónőink közül többet nevez meg, mint Zilahy s a «Hölgyek Lantjá»-nál többet nyújt annyiban is, a mennyiben nemcsak a vers-, hanem a prózaírókkal is foglalkozik s ismertetésébe belevonja a legutóbbi negyedszázad irodalmi mozgalmait is, a melyekre már Zilahy, a ki 1864-ben írta könyvét, nem terjeszkedhetett ki. A szemelvények is elég jól vannak megválogatva s míg egyrészt az illető írónőkre nézve jellemzők, másrészt a kedély fejlesztésére is alkalmasok.

A mi e munka *tervrajzát* illeti, korszakos beosztást, mely a fejlődés forduló pontjainak felelne meg, hiában keresünk itt. A szakaszok, krónikaszerüleg, évszázadok vagy évtizedek szerint vannak elkülönítve. A tartalom a következő fejezetekre oszlik: *A)* A legrégibb *írott* emlékek a XVII. század közepéig. 1. Latin kéziratok. 2. Magyar nyelven írt szent könyvek. 3. Egyéb írott emlékek (levelek). *B)* Az első *nyomtatott* emlékek nőíróktól. 1. A XVII. század közepétől a XVIII. század végeig

(Lorántffy Zsuzsánna, Petróczy Kata Szidónia, Losárdi Zsuzsánna). 2. A XVIII. század többi írónői. *C)* A XVIII. század végétől a XIX. század közepe tájáig. *D)* A XIX. század közepe (1840—1860). *E)* 1860-tól maig.

Ez egészen mesterséges, önkényes s a dolog természetének sehogy meg nem felelő beosztás. Sokkal helyesebb lett volna, irodalomtörténetünknek már megállapított korszakai szerint csoportosítani az anyagot. Hiszen «a nők (mint Bánóczi mondja Kisfaludy Károlyról írt munkájában) a divat és logika kivételével mindenben a férfi után indúlnak», tehát az irodalomban való szereplésük is ugyanazokon a nyomokon halad, mint a férfiaké. A már elfogadott korszakok szerinti beosztás a míg egyrészről természetesebb volna, másrészről az anyag áttekintését is nagyon megkönnyítené az irodalomtörténetben már némi tájékozást nyert olvasók részére.

Kétségkívüli érdeme ennek a munkának az, hogy az eddiginél teljesebb sorozatát állítja össze a magyar írónőknek; azonban *ez összeállítást eléggé gondosnak, kimerítőnek és kritikainak nem mondhatjuk.* Sok név bátran kimaradhatott volna; míg másrészt oly írónők meg nincsenek fölemlítve, a kik erre érdemeket szereztek. Nem valók e sorozatba a régibb korból azok a nők, a kiktől nehány, családjuk tagjaihoz írott levélen kívül semmi egyéb irodalmi emlék nem maradt fenn. Ép így pl. «*Kazinczy Klára*, Pálóczi Horváth Ádám költő neje, ki a jelen század első éveiben írt verseket, *de ezek közül csak egy ismeretes*». Továbbá «*Huszár Erzsébet* és *Veszprémi Sára*, kikről Gvadányi emlékszik meg verses levelezésében» s kikről ezenkívül semmi közelebbit nem mondhat a munka írója. Ellenben *Takács Éváról* (Karacs Ferenczné) csak annyit olvashatunk a 48. lapon, hogy «1820—25 közt elmélkedéseket és nevelésre vonatkozó *értekezleteket* (?) irogatott». Pedig e derék írónő több méltatást érdemlett volna. György Aladár a «Nemzet» 1887-iki évfolyamában részletesen ismertetvén Takács Éva működését, azt írja róla, hogy «a jelen század első negyédében, az úttörők amaz idealisztikus vonású korszakában, nincs egyetlen magyar írónő sem, kit méltóan állíthatnánk mellé, s kinek működése jobban megérdemelné az utókor figyelmét, mint az övé». A «Tudományos Gyűjtemény»-ben terjedelmesebb komoly tanulmányczikkek jelentek meg tőle, melyek «higgadtan, szabatosan, önálló gondolkozással, nem ritkán élénk vervevel s feltűnő melegséggel vannak írva». Társadalmi dolgozatai Budán 1829-ben két kötetben jelentek meg, s ezek közt leginkább méltók a figyelemre azok, melyek a nevelésről, a nőnevelésről s a nemesebb értelemben vett nőemanczipációról szólnak. Takács Évától tehát bővebb ismertetést s munkáiból szemelvényt kellett volna közölni.

Újabb írónőink közül is több kimaradt, a kikről itt, ha kellő gonddal és utánjárással készül a munka, nem lehetett volna megfeledkezni. Így pl., hogy csak nehányat említsünk, hiába keressük *Csernátoni Lóra* nevét, kinek munkái közül a «Hölgyek Lantjá»-ba egy levelekben írt elbeszélés van felvéve. *Vörösné Gaál Karolinát*, kitől a 60-as években s később is nehány regény és elbeszélés jelent meg; *Sáminét* (Amica), ki fordításaival szerzett magának nevet; *Gonda Bélánét*, a ki irodalomtörténeti, esztetikai és nőnevelési dolgozatokat írt, melyek újabban önálló kötetben is megjelentek; *gróf Csáky Albinnét*, a ki Dahn Felix «Odhin vigasza» című regényét sikerült fordításban ültette át irodalmunkba.

Az egyes *írónők életrajzai* jobbára igen vázlatosak s nem adnak elég fölvilágosítást az illetők életviszonyairól, a melyek között műveik keletkeztek. Pedig igen gyakran az író egyéni viszonyainak ismerete teszi lehetővé műveinek teljes megértését és élvezését. E tekintetben lényeges hiány az is, hogy kivált az újabb írónők között csak elvétve egy nehánynak van közölve még a születési éve is; e nélkül pedig az életrajz nagyon hiányos marad. Az írónők *jellemzései* is nagyon általánosak s így keveset mondók. Ilyenek pl.: «Izidóra versein üde báj és *öntudat* ömlik át. Képessége tagadhatatlan». Vagy «Szmrecsányi P. egyike azon magyar költőnőknek, kik hivatva vannak a költészetre». Vagy: «Viski B.-né sok szép költeményt írt és fordított». Vagy: «Gróf Wass O. költeményeiben erő és hajlam (?) mutatkozik». Az írói arcképek rajzolásához, bármily vázlatosak legyenek is azok, szükséges az illetők munkáinak gondos és kritikai tanulmányozása s az ily módon észlelt *egyéni* vonások összeállítása. Vagy ha az életrajz írója maga mindig nem végezheti e munkát, ám vegye át hitelt érdemlő kutatók kész nézetét. E könyv írója néha követi is ezt az útat, csakhogy az átvett adatokat gyakran önkényüleg átalakítja. Pl. Majthényi Flóráról azt mondja Zilahy Károly többször idézett munkája LI. lapján: «Müveiben nem hiányzik a tartalom. — Nagyobb baj, hogy őszintesége mellett kevés benne mégis a művészi igazság, azaz: ír meggyőződéssel, de ritkábban érzéssel; és a mi érzése van, abban is erősebb, mint a kifejezésben». Ez a jellemzés a jelen munkába így van átvéve: «Művei tartalmasak; érzéssel, meggyőződéssel, kifejezéssel ír». Látható, hogy itt majdnem az ellenkező értelme van adva a felhasznált forrásnak. Ilyenféle az is, hogy *Ráskai Leáról*, a Margit legenda összeállítójáról, azt mondja e munka: «Hogy ki volt ez első magyar írónő, azt nem tudhatjuk», holott egy lappal előbb, Volf György kutatásai nyomán, szerzetesnőnek mondja. Ilyes félreértéseken alapulhatnak még pl. a következők: «*Dóczy Zsuzsánna* énekét a *női forma* (?) példányképeül lehet

említeni» (13. l.). *Petróczy Katáról* azt olvassuk a 26. lapon, hogy költeményeiben «nagyobb az érzés, mint a forma tökéletessége». Igen, ha különösen a szemelvények közt, a 27. lapon közlött költeményét veszszük tekintetbe, melyben a szabályosan írt Balassa-versszak 7 szótagos sorai (4, 3) majdnem mindenütt 6 szótagosokra (3, 3) vannak tévesen csonkítva. (V. ö. Thaly Kálmán «Irodalom- és mívelődéstörténeti tanulmányok a Rákóczi korból» című munkával, melynek 191. lapján ez a szép költemény teljesen hibátlan ritmusokban van közölve). A 81. lapon meg azt olvassuk *Jósika Juliáról*, Jósika Miklós második feleségéről, hogy ő **gróf** Jósika Miklósnak *unokanővére volt.*

Mindeme tévedések mellett megmarad ennek a munkának, mint már mondtam is, az az érdeme, hogy benne egy szorgalmas magyar írónő a magyar írónőknek eddigelé legteljesebb sorozatát állította össze. Ezért érdekkel és haszonnal fogják olvasni nemcsak a serdülő leányok, kiknek szánva van, nemcsak a hazai nőneveléssel foglalkozók, hanem mindazok, a kik a magyar nők mívelődéstörténete iránt érdeklődnek.

És ez a tárgy általában véve olyan, hogy megérdemelne alaposabb és nagyobb kritikával megírt előadást. Igaz, hogy a mi írónőink még nem emelkedtek műveikben a művészi tökéletesség azon fokára, a melyen angol és franczia társnőik állanak; de vannak köztük nehányan, kiknek munkáiban az írói képességnek, néha képzettségnek is, figyelemre méltó nyilvánulásait látjuk. Petróczy Kata, Újfalvy Krisztina, Ferenczy Teréz, Takács Éva, Karacs Teréz, Gyarmathy Zsigáné, Beniczkyné stb. oly írói alakok, kik helyet követelnek maguknak irodalmunk történetében, s a kiknek írói működése érthetővé teszi, hogy helyén való a magyar írónők monografiájával behatóan foglalkozni. E tárgy különben nemcsak irodalomtörténeti, hanem általában a nők képességeinek és lélektanának vizsgálójára nézve is érdekkel bírhat. Épen ezért foglalkoztunk mi is ezzel az ismertetett munkával itt, a «Nemzeti Nőnevelés» lapjain kissé terjedelmesebben.

Befejezésül hadd álljon itt egy prózában írott igazi szép költemény ez ismertetett munka szemelvényei közül, egy kevéssé ismert nevű írónőtől, *Varga Jankától*, a magyar nők költői képességeinek illusztrálásául.

Lili és én.

«Jerr, futkoss a zöld mohán, tépd össze a virágokat: én azon leszek, hogy picziny lábaidat ne szúrja tövis; kúszált hajadat izzó homlokodról hadd simítsam hátra; jobb fogok lenni hozzád, mint voltak hozzám.»

«Dalolj, s bár hangod viszhangot kelt a messze hegyeken, én nem foglak csitítani; légy az ifjúság pezsdülő hevében csapongó, túlzott: nem fogom kedvedet megrontani, mint tették azt az enyémmel.»

«S ha fáradt vagy, szőke fejecskéd nyugtasd ide ölembe s aludj csöndesen: én virrasztok álmaid fölött, s ha legédesebb lesz, nem ébresztelek föl, mint fölébresztettek engem.»

«Szeress! Látod, a napsugár is átöleli a földet s a szelid hold a tó tükrét csókolja! rejtett fészkében szerelmesen dalol a fülemile, s a repkény szorosan kulcsolja át a fa sudarát.»

«Szeress! Én nem fogom elfojtani bizalmadat, veled fogok érezni, veled leszek boldogságodban s elriasztom azokat, kik mint a vampir, vesztedre törnek, véredet szívni és megsemmisíteni téged . . . engem nem kímélt senki! . .»

«S ah, ha reád nehezülne a végzet átka, s kedves neved kitörlődnék a boldogság könyvéből: jer, a bánat megosztva, felényire olvad. Én veled fogok sírni, nem hagylak el, mint elhagytak engem.»

Mily szép harmoniába olvad itt az elhanyagolt, vagy sértett szív elégikus panasza a szülői (vagy testvéri?) gyöngéd szeretett kifejezésének melegével! A nyelv költői, a próza numerózus . . . Azt hiszem, már lehet a magyar írónőkről monográfiát írni. Komáromy Lajos.

*

Benedek Elek, APA MESÉI. Mesék és versek jó gyermekek számára. Singer és Wolfner kiadása. Budapest, 1888. 1—136 lap. Ára csinos kötésben 1 forint.

E kötet figyelemre méltó jelenség ifjúsági irodalmunkban. Nem fordítás, nem is csak a könyvpiacz számára készült; hanem egy apa, a ki egyszersmind író is, a maga kis fiának mondogatta el előbb ezeket az egyszerű meséket, s azután írta le a magyar gyermekvilág számára. Azt hiszem, ily úton keletkezhetnek a legjobb gyermek-olvasmányok, mert a rajtok átvonuló közvetetlen hang jelentékenyen biztosítja sikeröket.

A mesék anyagát az író nem a tündérvilágból, hanem a való életből vette. Nem is annyira mesék ezek, mint az író maga is mondja a szülőkhöz intézett előszavában, hanem inkább a gyermek lelkét foglalkoztató eleven képek, jelenések. Nincsenek bennök a gyermek értelmét meghaladó fogalmak. Nem is megfélemlítéssel, és szörnyű történetekkel akarja az író a gyermekben felkölteni a jó erkölcsöket, hanem kedélyes hangú állatmesékkel és, mint mondva volt, a mindennapi élet köréből vett egyszerű jelenetek elmondásával.

A mesék mind nyelvöket, mind kikerekítésöket tekintve, népmeséink stílusában vannak előadva. A versikékben, mert ilyenek is vannak a mesék közt, nincs semmi mesterkéltség, és művészieségre törekvés sincs; a fő szempont előadásukban az, hogy a gyermeki egyszerű értelemhez legyenek mérve.

Az író a 3—7 éves gyermekek számára szánta e történetkéket. Nem is a gyermekek kezébe való tehát e könyv, mint inkább a nevelőkébe, a

szülőkébe, a kik anyagot meríthetnek innen a kis gyermekek mulattatására és lelki fejlesztésére.

Reméljük, hogy Benedek Elek még több ifjúsági olvasmánynyal megajándékozza a magyar gyermekeket; mert neki, a magyar népmesék és népköltemények szorgalmas gyüjtőjének és tanulmányozójának erre kiváló hivatása van. De óhajtanók, hogy jó magyaros és népies zamatú nyelvébe ne engedje beférkőzni azokat az idegenszerűségeket, a melyek, a fővárosi utczák jargonjából átvéve, e könyvben is itt-ott feltűnnek, és az eleven nyelvérzékre zavarólag, s a gyermekek magyaros beszédjének képződésére rontólag hatnak. Ilyenek pl.: «Jó napot kivánok, *nagysága!*— mondja a szegény asszony a Mariska anyjának (16. l.). — A gyermek a nyulat «szépen a *Karjaiba* vette» (17. l.). «Nekem is van édes mamám, meg vannak kis testvérkéim... ereszsz vissza *azokhoz*» (20. l.), e helyett: hozzájok. — «Marczika minden virágot *leszakítani szeretett* volna» (102. l.), e helyett: le szeretett volna szakítani. — «Képes könyvben sok versike — *kívül* tudja mind Ferike» (109. és ismét 111. l.) e helyett: könyv nélkül. — A tájszólások sem valók ilyen könyvbe. Mint pl. «Meg *kellett*, hogy álljon» (18. l.). «Kóbor czicza a kamrába *nyaskálni* ment» (91. l.); csak az összefüggésből lehet kitalálni, hogy e szó körülbelől a *kutatni*-val egyértelmű. A népiességgel sem kellene annyira menni, hogy *a mely* vagy *a melyik* helyett «*a kit*» használjunk («a fa, *a kinek* ágából csinálják a karácsonyfát», 104. l.), mert a gyermeket a grammatikailag helyes nyelvre kell korán rászoktatni.

A könyv csinosan van nyomatva s csinos képekkel is illusztrálva. Ez utóbbiakban már az olvasni nem tudó gyermekek is gyönyörködhetnek. K.

*

A MAGYAR NEMZET TÖRTÉNETE. Polgári és felsőbb leányiskolák számára. Irta *Sebestyén Gyula*. Budapest, 1889. Mehner Vilmos. (8-adr. 1—174 l.) Ára füzve 1 frt; egész vászonkötésben 1 frt 20 kr.

E kézikönyv rég érzett hiányt óhajt pótolni, a mennyiben leányiskolák számára írt magyar történetünk még eddig nem volt. Jelen füzetünkben más helyen mutatványképen közöljük belőle ama fejezeteket, a melyek történetünk kiválóbb nőalakjairól szólnak. Bővebb ismertetés helyett álljon itt a szerző előszava.

«Úgy tanuljuk nemzetünk történetét — úgymond — hogy ne csak megismerjük, hanem meg is szeressük a múltat, hogy ne csak okuljunk rajta, hanem lelkesedni is bírjunk érette: mert csak így lesz történetünk meghitt mesterünkké a jelenben, csak így válik az rendíthetetlen oszlopává a jövőbe vetett bizodalmunknak».

«Ezt tartva, nem elégedem meg azzal, hogy könyvem csupán a tantervben megszabott tananyagnak rövid foglalatja, a tények és évszámok rideg tárháza legyen: hanem arra törekedtem, hogy a növendékek emlékező tehetsége mellett képzeletüket is foglalkoztassam, érzületükre is hassak és itélőtehetségüket is fejleszszem. A hol megfelelő alkalom kinálkozott rá, egyes fontosabb eseményeket részletesen is elbeszéltem; megkísérlettem a korok és nevezetesebb történeti egyéniségek jellemzését; a főbb korszakok után «Visszatekintés» czím alatt külön fejezetekben is összefoglaltam az eredményeket és gondot fordítottam a nők társadalmi helyzetének ismertetésére és történetünk kiválóbb nőalakjainak jellemzésére».

«Könyvem ez által tán valamivel terjedelmesebb lett a szokottnál; de azért, azt hiszem, hogy 170 oldal nem több, mint a mennyit a növendék hetenként három, — évenként mintegy kilenczven órában maga megterhelése nélkül meggyőzhet. Hogy könyvemet nem szántam szó szerint való betanulásra, említenem is fölösleges. A történet tanításának és tanulásának nagy képző ereje az élőszó varázsában rejlik: a tanár előadásában, meg abban, hogy a növendék a maga szavaival mondja el, a mit megtanult, tud és érez. Oly könyvet akartam írni, melynek minden szavához, minden mondatához alkalmas módon fűzhesse magyarázatait a tanár, s a melyet kedvvel, érdeklődéssel és élvezettel forgathasson a növendék».

A könyv kiállítása csinos, nyomása tiszta, papirosa jó, kötése erős és olcsósága mellett némikép díszesnek is mondható. Ajánljuk e kézikönyvet a polgári és felsőbb leányiskolák, s a megfelelő fokozatú nevelőintézetek igazgatóinak és szaktanárainak jóakaró figyelmébe.

*

KIS KÖSZÖNTŐ. Újévi, névnapi, születésnapi s egyéb ünnepi alkalomra való köszöntő versek a 4—6 éves gyermekek számára. Irta *Gyula bácsi*. Budapest, Mehner Vilmos. (Kis 8-adr., 1—101 l.) Ára ?

Örvendetes jelenségnek tartjuk, hogy jelesebb költőink is, mind gyakrabban és mind nagyobb kedvvel fordulnak a gyermekvilághoz. Hogy mit köszönhet gyermekirodalmunk Gyulai Pálnak, Győry Vilmosnak és Pósa Lajosnak, azt mindnyájan tudjuk és hálásan érezzük. Ezzel a kis köszöntő-könyvecskével is egyik legtehetségesebb fiatal költőnk ajándékozta meg a gyermekeket és a családokat. Igazi élvezettel lapozgattuk végig e kedves versecskéket, a melyek között a legrövidebbikben is mindig van valami jó ötlet, gondolat s valamennyin meleg érzés, költői hangulat ömlik el. Köszöntő-könyvecskéink unalmassága, lelketlen szárazsága, döczögő prózai sorai nem kisértenek ebben a gyűjteményben.

Gyula bácsi múzsája a mosolygó tavaszi verőfényt, virágos réteket varázsolja elénk tarka pillangóival és csicsergő madaraival. A szépen kiállított színes borítékú, kemény kötésű könyvecskét melegen ajánljuk a gyermekek minden barátjának, s hiszszük, hogy mindenütt szívesen látott vendég lesz, a hol közkézen forgó köszöntő-könyveink már únos untig próbára tették a szülők és nevelők türelmét.

*

SZAVALÓ-KÖNYV. Szavalásra legalkalmasabb költői és prózai művekből összeállított gyűjtemény. A magyar ifjúság számára. Budapest, Mehner Vilmos. (8-adr., 1—359 l.) Ára?

Sem a tanuló ifjúság, sem a nagy közönség számára készült, szavalásra alkalmas költeményekből álló gyűjteményes munkákban nem igen bővelkedünk. A régebbi ilynemű művek részint nem ölelik fel az újabb költészetet, részben egyszerűen csak dalkönyvek. Újabb anthologiák kiadását pedig a szerzői törvény nagyon megnehezíti.

A nagyon is érezhető hiányon óhajt segíteni e gyűjtemény, a mely gondos megválogatással és helyes tapintattal van összeállítva. Vannak benne alkalmas szemelvények a költészet minden fajára, még monológok és szónoki beszédek is s egyaránt kiterjeszkedik régebbi jeleseink, valamint a legújabb költői nemzedék munkásságára. A könyvet nem csupán a nagy közönség számára ajánlhatjuk a legjobb lélekkel; czélszerű segédeszközéül szolgálhat az a magyar irodalmi oktatásnak is.

*

GYAKORLATI KÉZIKÖNYV A NŐI RUHASZABÁSZAT GYORS ÉS SIKERES MEGTANULÁSÁHOZ. Irta özv. *Lengyel Samuné* szül. *Matákovics Teréz* (II-ik kiadás.)

E hasznos könyvet amaz ismertetésünk óta, melyet róla közöltünk, a vall. és közokt. miniszter a munkatanítónők számára segédkönyvül és a leányiskolai növendékeknek megszerzésre és használatra ajánlotta. A *második kiadás* is számos ábrával és melléklettel jelent meg, s kapható a szerzőnél. (Budapest, VIII., Szentikirályi utcza 3. szám). Ára 2 frt; vidékre bérmentve 2 frt 10 kr. Ajánljuk az érdekelt körök figyelmébe.

KIMUTATÁS

A «MÁRIA DOROTHEA» EGYESÜLET VISSZAÉRKEZETT GYŰJTŐÍVEIRŐL.

(Tizenharmadik közlemény.)*

Csillag Piroska *7435.* sz. ívén: *Összesen 10 kr.*

Priváry Erzsébet *7509.* sz. ívén: Priváry Erzsébet 20 kr. Márky Gyula 10 kr. K. Czuz K. 10 kr. Szűcs Verona 10 kr. *Összesen 50 kr.*

Magyar Mari *7533.* sz. ívén: *Összesen 10 kr.*

Vékes Erzsi *7545.* sz. ívén: *Összesen 30 kr.*

Eisenberger Ella *7492.* sz. ívén: N. N. 10 kr. Janisek Gyula 10 kr. *Összesen 20 kr.*

Schorr Sarolta *7482.* sz. ívén: Schorr Mór *50 kr.*

Tóth Julia *7614.* sz. ívén: Hábel János 10 kr. Tóth Julia 20 kr. *Összesen 30 kr.*

Schwarz Ida *7459.* sz. ívén: Gyömöry József 40 kr. K. G. 10 kr. B. A. 10 kr. *Összesen 60 kr.*

Himelstein Antónia *7458* sz. ívén: Himelstein 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 30 kr.*

Abránovich Vilma *7474.* sz. ívén: Kreycsovics Antalné 20 kr. Mucsi Bernátné 50 kr. Hajdu Rozália 10 kr. *Összesen 80 kr.*

Pfliegler Olga *7469.* sz. ívén: N. N. 10 kr. K. M. 10 kr. N. N. 10 kr. K. Z. 10 kr. Pfliegler Olga 10 kr. *Összesen 50 kr.*

Sztankovits Leposzáva *7456.* sz. ívén: *Összesen 50 kr.*

Vas Etel *7448.* sz. ívén: Zsótér Ferenczné 20 kr. Gáspár Lajosné 20 kr. Vas Andrásné 20 kr. Kocsis Benőné 20 kr. *Összesen 80 kr.*

Schulhof Sára *7461.* sz. ívén. Rosenfeld Adolf 20 kr. Schulhof Pauline 20 kr. Schmidegg Schulhof Katalin 20 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 70 krajczár.*

Wutka Pálma *7477.* sz. ívén: Bersán Aurél 10 kr. N. J. 10 kr. Wutka Mária 30 kr. Jurek Rezső 10 kr. *Összesen 60 kr.*

Novák Julia *7606.* sz. ívén: Novák Julia 20 kr. Novák Anna 10 kr. Fodor Teréz 10 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 50 kr.*

* A megelőző közleményeket l. az 1887. évf. VI—VII. f. 323—28., VIII. f. 386—94., IX. f. 449—57., X. f. 498—520., és az 1888. évf. I—II. f. 65—80., III. f. 148—60., IV. f. 214—28., V. f. 273—84., VI. f. 339—64., VII. f. 414—424., VIII. f. 474—483. és a IX—X. f. 530—560. és az 1889. évf. I—II. f. 66—80. lapjain. *Szerk.*

Szibinkits Zorka *7607.* sz. ívén : Szibinkits Zorka 30 kr. Balajthy Janka 30 kr. Regdon Róza 10 kr. *Összesen 70 kr.*

Pollák Mari *7492.* sz. ívén : Goldschmidt 20 kr. Pollák Salamon 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 60 kr.*

Freuder Fánny *7512.* sz. ívén : Kohn Julia 10 kr. Freuder Anna 10 kr. Rosenfeld Leona 10 kr. Király Bernátné 10 kr. Lustig Lujza 10 kr. Iványhovits Ernő 10 kr. Bleuer Gusztáv 10 kr. *Összesen 70 kr.*

Jámbori Mari *7511.* sz. ívén : Jámbori Mari 40 kr. Jámboriné 20 kr. Zápory 20 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 90 kr.*

Boros Jolán *7519.* sz. ívén : Boros Jolán 20 kr. K. V. 15 kr. N. N. 10 kr. N. és N. fivérek 10 kr. *Összesen 55 kr.*

Lind Mariska *6526.* sz. ívén : Lux Mihály 10 kr. Bach Miklós 10 kr. Zimmermann 20 kr. N. N. 10 kr. W. N.-né 10 kr. *Összesen 60 kr.*

Battancs Julia *7544.* sz. ívén : Battancs Julia 10 kr. Szépey Ferenczné 10 kr. *Összesen 20 kr.*

Paskesz Rebeka *7602.* sz. ívén : Paskesz Borbála 15 kr. Paskesz Robeka 15 kr. Rosenzweig Matild 10 kr. Csillag Ilona 10 kr. Wagner Mihályné 20 kr. *Összesen 70 kr.*

Kitticsan Konstanzia *7583.* sz. ívén : Öhl 30 kr. N. N. 10 kr. Jausch Elza 20 kr. *Összesen 60 kr.*

Grasselly Ilonka *7585.* sz. ívén : Janicsik Mari 20 kr. Szögedi Endréné 30 kr. Ottovay Irma 40 kr. Főkövi Matild 40 kr. Grasselly F. Lgszló 20 kr. N. N. 20 kr. Valdmüller Valér 10 kr. N. N. 20 kr. Rieger Mariska 20 kr. Asztalos Juliska 15 kr. Lederer Ignáczné 15 kr. N. N. 20 kr. Rózsa Béla 20 kr. Diem Mária 10 kr. *Összesen 3 frt.*

Lukász Erzsi *7513.* sz. ívén : Özv. Rosenberg Mórné 10 kr. M. 20 kr. Sibolin Jakab 20 kr. Huschka Erzsi 10 kr. Özv. Börcsökné 10 kr. Fodor Imre 10 kr. Schwarz Malvin 10 kr. Szabó József, rendőr 10 kr. özv. Rosenberg Salamonné 10 kr. N. N. 10 kr. Mayer Sándor 10 kr. N. N. 10 kr. M. N. 20 kr. N. N. 10 kr. W. W. 10 kr. Müller K. 10 kr. Löwy A. 10 kr. *Összesen 2 frt.*

Tiefenthaler Etel *7601.* sz. ívén : Ferei A. 10 kr. Tiefenthaler Etel Etel 30 kr. Steiner B. 10 kr. Magyar J. 10 kr. N. N. 10 kr. T. G. 10 kr. Wimme Ferenez 10 kr. Pávkor Katalin 10 kr. *Összesen 1 frt.*

Popper Hermina *7588.* sz. ívén : Sonnenfeld Valéria 10 kr. Scheinberger Antalné 30 kr. ifj. Scheinberger Antalné 50 kr. Singer Jenőné 20 kr. Menzl Alfréd 30 kr. Kereskedelmi Bank 50 kr. Eppinger Mina 30 kr. Eisenstädter Nándorné 50 kr. Eisenstädter Adél 20 kr. L. Baumann 20 kr. Steiner Julia 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Popper Móricz 50 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 15 kr. Roth 50 kr. N. N. 15 kr. *Összesen 5 frt.*

Popper Irén *7588.* sz. ívén : Sonnenfeld Valéria 10 kr. Scheinberger Antalné 30 kr. ifj. Scheinberger Antalné 50 kr. Hriper Jenőné 20 kr. Menzl Alfréd 30 kr. Kereskedelmi Bank 50 kr. Eppinger Mina 30 kr. Eisenstädter Nándorné 50 kr. Eisenstädter Jenny 20 kr. L. Baumann 20 kr. Steiner Julia 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Popper Mórné 50 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 15 kr. Roth 50 kr. N. N. 15 kr. *Összesen 5 frt.*

Lachs Elsa *7629.* sz. ívén : Prosznitz Berta 1 frt. Wreschne Johanna 50 kr. Szivesy Lászlóné 50 kr. Eppinger Mina 50 kr. Szabó

Jakabné 50 kr. Milkó Jakabné 1 frt. Kellner Rózsika 20 kr. Dr. Kuzman Józsefné 50 kr. Bodnár Imréné 50 kr. A. K. 2 frt. B. B. 2 frt D. A. 20 kr. Ottilil Panelh 25 kr. Biania Sacho 35 kr. *Összesen 10 frt.*

Obrádovics Szidónia *7473.* sz. ívén: Czapikné 20 kr. Baloghné 20 kr. Faglerné 20 kr. Ivankovits Ferenczné 20 kr. Ivánkovits Albertné 20 kr. *Összesen 1 frt.*

Marosi Rózsa *7465.* sz. ívén: Marosi Rózsa 20 kr. Palotásfausztai 14 kr. Luczenbacher M. 10 kr. Örlősyné 10 kr. Vellay Imre 20 kr. Csorbáné 20 kr. N. N. 40 kr. Fluck Ferenczné 1 frt. Lakatosné 20 kr. Unterrheiner E. 16 kr. Szarvady Lajosné 1 frt. N. N. 30 kr. *Összesen 4 frt.*

Latzkovits Irén *7467.* sz. ívén: Szőke Auguszta 10 kr. Szőke Cornélia 20 kr. Szőke András 20 kr. Kontrászty Dezső 10 kr. Császár Anna 10 kr. Ulferth Vilma 20 kr. Latzkovits Irén 10 kr. *Összesen 1 frt.*

Balányi Adél *7572.* sz. ívén: Özv. Hóra Vinczéné 20 kr. Felföldi Veronka 10 kr. Kovács Jánosné 10 kr. Pauer Karolina 20 kr. Endrényi Lajos 20 kr. Jámboriné 20 kr. Putz 20 kr. Schimmel 20 kr. Roth 20 kr. Szabó János 20 kr. Lengyel Lajos 10 kr. Klivinyi András 10 kr. *Összesen 2 frt.*

Patzauer Janka *7578.* sz. ívén: N. N. 50 kr. N. N. 20 kr. N. N. N. N. 30 kr. P. S. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 40 kr. *Összesen 2 frt.*

Csikós Gizella *7581.* sz. ívén: Csikós Gizella 50 kr. Poós Mariska 20 kr. N. N. 30 kr. *Összesen 1 frt.*

Szekerke Róza *7613.* sz. ívén; ifj. Szekerke József 30 kr. Szekerke Rózsa 30 kr. (X + Y)? 10 kr. Rózsa F. 30 kr. *Összesen 1 frt.*

Onitin Mari *7595.* sz. ívén: Stoczenberg Sándor 20 kr. Maroscher Sámuelné 50 kr. Maroscher Traugott 20 kr. Onitin Mari 10 kr. *Összesen 1 forint.*

Seifensieder Jenni *7081.* sz. ívén: Seifensieder Mór 40 kr. Sufenster R. 20 kr. Huberger Lipót 20 kr. Rosenberg Ödön 20 kr. Szegő Mórné 20 kr. Mast Mór 20 kr. Biede 20 kr. Neu Józsefné 20 kr. N. N. 20 kr. Fay Antalné 20 kr. N. N. 20 kr. Schwarz Emanuelné 20 kr. Grünblatt Géza 10 kr. Dr. Pálmai Dezső 1 frt. Sinper A. 20 kr. Káldory Jolánka 20 kr. Welsz Ernestin 20 kr. Eisner Ignáczné 40 kr. Sch. B. 10 kr. B. A. 20 kr. *Összesen 5 frt.*

Dejánovits Hajnal *7569.* sz. ívén: Stern Berta 10 kr. Wolf Adolf 20 kr. Németh 10 kr. Dejánovits Zorka 60 kr. *Összesen 1 frt.*

Parniczky Ella *7486.* sz. ívén: Vadász Jolán 50 kr. Parniczky Gézáné 50 kr. *Összesen 1 frt.*

Hubert Ilona *7555.* sz. ívén: Hubert Ilona 50 kr. Paprika János 10 kr. W. Dr. 20 kr. Waldner J. 20 kr. N. N. 20 kr. Huszkáné 20 kr. Ignosekné 20 kr. Holzapfel Etelka 10 kr. Merdcsacker A. 10 kr. H. R. 20 kr. *Összesen 2 frt.*

Varga Flóra *7584.* sz. ívén: Varga Lajos 20 kr. Varga Lajosné 20 kr. Varga Flóra 10 kr. Varga Gizella 10 kr. özv. Miklósy Mihályné 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Varga János 10 kr. *Összesen 1 frt.*

Fränka Anna *7507.* sz. ívén: Fränka Hermin 60 kr. Fränka Béla 50 kr. Fränka Bnna 20 kr. Fränka József 10 kr. Schwarz Sándor 30 kr. Virányi Ákos 30 kr. *Összesen 2 frt.*

Gerle Erzsi *7498.* sz. ívén: Kamocsay Imréné 10 kr. Bokosinyiné

20 kr. Molnár Mari 20 kr. Gerle Erzsi 10 kr. Gerle Antal 30 kr. *Összesen 1 frt.*

Paskesz Józsa *7487.* sz. ívén: Suba Lajos 10 kr. Árvay Ferencz 10 kr. Jankovich Iván 10 kr. ifj. Buger M. 10 kr. Varga János 10 kr. Hirschenhauser Herman 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. Hoffhauser Gy. 10 kr. Weszklovszki 10 kr. N. J. 10 kr. Zsibricza István 10 kr. Nagy Gyula 10 kr. ifj. Rieger Mihály 10 kr. N. N. 50 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Juhász Emma 10 kr. Rosenblum Janka 10 kr. Kohn Jenny 10 kr. Fehér Róza 10 kr. Engel Lipót 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. H. M. 10 kr. N. N. Bécs 20 kr. N. N. Weltz 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Rauhburg Adolf 10 kr. N. N. 10 kr. Vogel Samu 20 kr. N. B. 10 kr. Fogel Albert 30 kr. Jaszbith János 20 kr. Feuerlöscher István 10 kr. Grünfeld Kálmán 20 kr. Kőszeghy Endre 30 kr. Weinbaum Benő 20 kr. Szegedi Ferencz 20 kr. N. N. H. M. 10 kr. Klein Márton 10 kr. *Összesen 6 frt.*

Magyar Józsa *7557.* sz. ívén: Magyar Józsa 50 kr. Rosenberg Iduska 40 kr. Kőhegyi Andor 20 kr. Pálfy Reginka 20 kr. Ferencsevits Irma 30 kr. Pick Sándor 40 kr. Pollák Lilli 50 kr. Pollák Ella 50 kr. Goldschmid Oszkár 50 kr. Czinner Misike 50 kr. *Összesen 4 frt.*

Stern Sarolta *7593.* sz. ívén: Rocht Lajosné 20 kr. Stern Sarolta 20 kr. Kohn Józsefné 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. Stern Józsefné 30 kr. N. N. 20 kr. F. E. 20 kr. N. Gy. 10 kr. N. N. 30 kr. N. N. 20 kr. J. Sch. 20 kr. X. Y. 10 kr. N. N. 30 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 3 frt.*

Proll Paulin *7525.* sz. ívén: Proll Paulin 20 kr. Proll Ferencz 40 kr. ifj. Pemjean Miklós 10 kr. N. N. 20 kr. Dohos Ferencz 10 kr. *Összesen 1 frt.*

Korpássy Valéria *7516.* sz. ívén: Gulyás Ferenczné 20 kr. Fuchs János 20 kr. N. N. 20 kr. N. J. 20 kr. Korpássy Valér 20 kr. özv. Pillich Lajosné 1 frt. *Összesen 2 frt.*

Steiner Gabriella *7514.* sz. ívén: Ozv. Czinner Mátyásné 10 kr. Vilheim Adolfné 10 kr. Cziklay Margit 10 kr. Ventics Raulina 10 kr. Laudon Mór 10 kr. Löwy Ede 20 kr. Sebők 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Szécsén Mihály 10 kr. Hotter Juba 20 kr. N. N. 10 kr. Ausländer Lipótné 10 kr. A. nővérek 20 kr. P. A. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. B. G. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. J. E. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. B. 20 kr. Peczálko Károly 10 kr. N. N. 10 kr. Szekita Róza 10 kr. N. N. 10 kr. Alexander József. führer 10 kr. Steiner Gabriella 10 kr. Steiner Aranka 20 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 5 frt.*

Schäffer Berta *7433.* sz. ívén: Ypsilanty 30 kr. Zeth Károly 10 kr. St. J. 20 kr. Schäffer Mari 10 kr. N. N. 50 kr. N. N. 10 kr. S. R. 40 kr. Schäffer 30 kr. G. D. 20 kr. N. N. 10 kr. H. J. 10 kr. F. B. 10 kr. N. N. 10 kr. K. N. 10 kr. Matyekos M. 20 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 3 frt.*

Temesváry Ilona *7471.* sz. ívén: Huldza Tivadar 20 kr. A. 10 kr. Steiner 10 kr. Paral 10 kr. Temesváry Ede 20 kr. Temesváry Ilona 30 kr. *Összesen 1 frt.*

Gráner Izabella *7565.* sz. ívén: Böhm Gizella 50 kr. N. N. 30 kr. Kocsis 50 kr. Húsz Gyula 50 kr. B. B. 50 kr. Déry Károlyné 50 kr.

N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Venitiáner Mariska 30 kr. *Összesen 3 frt 70 kr.*

A szegedi polg. l. isk. növendékei között kiosztott íveken begyűlt összeg: *375 frt.*

A szarvasi polg. l. iskola növendékeinek gyűjtése:

Darabos Aranka *7809.* sz. ívén: Fuksz Gizella 10 kr. Kovács Gizella 10 kr. Tabajdi Sándorné 40 kr. Dr. M. 1 frt. Mázor Dalma 20 kr. Kernnch Rranka 10 kr. Koncz Iván 50 kr. Somogyi Juliska 20 kr. Darabos Jolán 60 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 3 frt 20 kr.*

Szluika Ellácska *7810.* sz. ívén: Sárkány Miklós 10 kr. Haviár Gyuláné 50 kr. Haviár Daniné 40 kr. A. a. 50 kr. Benke Pál 40 kr. M. Aibi 10 kr Neumann Jenő 20 kr. *Összesen 2 frt 20 kr.*

Kovács Szeréna *7812.* sz. ívén: Pokomándy Sándorné 1 frt. Mikolay Mihályné 50 kr. Komlóvszky János 20 kr. Schleck Engelbert 20 kr. Fisbeni Anna 50 kr. Kovács Joltán 10 kr. Hageter A. 20 kr. Lichtemeiszter Antal 40 kr. N. N. 10 kr. Dérczy Antalné 10 kr. *Összesen 3 frt 30 kr.*

Kölbl Emma *7813.* sz. ívén: Gajewsky Lipót 50 kr. Petrúz Andrus 20 kr. Konvaline János 20 kr. Rogozsán János 10 kr. Waltner Ignácz 30 kr. Misik János 10 kr. Kristóffy János 50 kr. Kollár Lajosné 50 kr. Stein Jánosné 50 kr. Szemián Vilma 30 kr. Szüts Kálmán 20 kr. Robitsek Károly 20 kr. Hurold Margitka 20 kr. Valent Pálné 20 kr. Kölbl József 20 kr. *Összesen 4 frt 20 kr.*

Kuczkay Ilona *7814.* sz. ívén: Paál Józsefné 20 kr. Szirmay D. Arthur 1 frt. Barsl Emil 50 kr. Molitorisz István 20 kr, Kuczkay Jánosné 30 kr. Rigó Irma 10 kr. *Összesen 2 frt 30 kr.*

Benczur Vilma *7814.* sz. ívén: Halász Lajos 10 kr. Szemián Dánielné 10 kr. Opanszky Gáborné 10 kr. Moravcsik Kicska Emilia 10 kr. Moravcsik Emilke 10 kr. Moravcsik Milcsike 10 kr. Moravcsik Margitka 10 kr. Moravcsik Józsika 10 kr. Komáromi Mariska 10 kr. Landesz Pálné 20 kr. Kvatsalini 10 kr. Benczur Mariska 10 kr. Benczur Juliska 10 kr. Benczur Ilona 10 kr. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Fuksz Gizella *7817.* sz. ívén: Dr. Fuksz Ede 1 frt. Darabos Aranka 10 kr. Somogyi Juliska 20 kr. Mikolay Mihályné 50 kr. Salacz Ferenczné 50 kr. Lusztig Miksa 1 frt. Dr. Lengyel 1 frt. Lustig Lipót 11 kr. *Összesen 4 frt 41 kr.*

Az I. és II. polgári oszt. *7818.* sz. ívén: Bukovinszky Ilon 10 kr. Chovan Etel 10 kr. Réthy Ilon 10 kr. *Összesen 30 kr.*

A III. és IV. el. oszt. *7819.* sz ívén: Mihálfy Emma 10 kr. Szél Aranka 10 kr. Lusztig Matild 10 kr. Ponyeczky Gizella 10 kr. Berger Olga 10 kr. Christoph Lóri 10 kr. Menczer Janka 10 kr. *Összesen 70 kr.*

Az I. és II. elemi oszt. *7820.* sz. ívén: Mihálfy Ilona. 10 kr. Solti Terka 10 kr. Dósa Sarolta 10 kr. Lusztig Ilon 10 kr. Réthy Erzsike 10 kr. Terray Etelka 30 kr. Danczky Maris 10 kr. Dérczy Ella 10 kr. *Összesen 1 frt.*

Szlinka Jenke *7822.* sz. ívén: Jeny J. 20 kr. Bányi Gusztáv 10 kr. Csernák 20 kr. Bezegh Samu 10 kr. Delhányi 10 kr. Delhányi Mari 10 kr. Reviczky László 10 kr. Szendy Györgyné 10 kr. *Összesen 1 frt.*

Koncz Erzsike *7823.* sz. ívén: Özv. Medveczky Adolfné 1 frt. ifj. Salacz Józsefné 50 kr. Mihályfi Józsefné 50 kr. özv. Koncz Zsigmondné 40 kr. Dely Józsefné 50 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 3 frt.*

Konstantinovits Szidi *7824.* sz. ívén: Konstantinovits Szidi 1 frt. Plavetz Györgyné 40 kr. Krojcsovics Pálné 40 kr. Dancs Béláné 20 kr. özv. Dancs Lászlóné 20 kr. Tepliczky Jánosné 30 kr. Bárány Miklósné 10 kr. Méhi Lajosné 20 kr. Ruzsinszky János 20 kr. Ruzsicska Mihály 10 kr. Ruzsicska György 20 kr. ifj. Pól testvérek 30 kr. Török Károlyné 50 kr. Bogdán János 20 kr. Lengyelné 20 kr. N. N. 20 kr. *Összesen 4 frt 70 kr.*

Mázor Dalma *7825.* sz. ívén: V. V. 20 kr. Pohl Gáborné 20 kr. Nyánik Sománé 20 kr. Jeszenszky Antónia 20 kr. özv. N. N. 20 kr. Mázor Józsefné 20 kr. *Összesen 1 frt 20 kr.*

A szarvasi polg. l. isk. növendékeinek gyűjtése: *33 frt.*

A *440.* sz. íven. Gyűjtő; Hrdina Celestin, tanítónő Modoron. Véghy B. Károly 50 kr. N. N. 20 kr. Kovácshegyi Kálmán 10 kr. Hrdina Mari 60 kr. Hrdina Celestin 60 kr. *Összesen 2 frt.*

A *334.* sz. íven. Gyűjtő; Forray István. Pozsonyban. Paitna Lajos 30 kr. Schwarz Matild 30 kr. Schwarz Gusztáv 20 kr. Cs. F. 20 kr. Kohn J. 20 kr. N. N. 30 kr. Forray Károly 50 kr. Forray Ernő 50 kr. Forray Istvánné 2 frt. Forray István 1 frt. *Összesen 5 frt 50 kr.*

Az *5502.* sz. íven. Gyűjtő: Tóth József, tanfelügyelő Budapesten. Francziska 20 kr. Kartik Eva 10 kr. F. József 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 40 kr. F. J. 20 kr. Janausz J. 10 kr. Kerola 20 kr. N. Linzer 50 kr. N. Mária 50 kr. L. Róza 50 kr. L. Róza 50 kr. *Összesen 3 frt 60 kr.*

— — — sz. ívén: A rozsnyói egyházmegyei sk. tan. egylet *5 frt.*

Az *1514.* sz. ívén: A debreczeni ev. ref. egyházmegyei tantestület *2 frt 75 kr.*

Az *522.* sz. régi íven. Gyűjtő: Saffáry Irma, felsőbb l. iskolai tanítónő Budapesten. Juhász Krisztina 2 frt. Buzogány Ágnes 2 frt. Dr. Rosenberg Gyuláné 50 frt. Sólyom Sándorné 2 frt. özv. Brásnicz Mihályné 2 frt. *Összesen 58 frt.*

A *6629.* sz. íven. Kugyeray Mária Mohácson *1 frt.*

A *3225.* sz. íven. Gyűjtő; Komjáthy Paula, Budapesten. Czipett Lajosné 1 frt. Fleischmann Mária 1 frt. Eitner Anna 1 frt. Jacobey Lányi Leodegarné 1 frt. Rill A. 1 frt. P. 50 kr. Bahr Gusztávné 60 kr. *Összesen 6 frt 10 kr.*

A *144.* sz. ívén. Gyűjtő; Madarász Margit. özv. Kiss Károlyné 2 frt. Kiss Károly 1 frt. Kiss Bertafan 2 frt. Czekus István 1 frt. Kramarcsik Károly 1 frt. Pésch Dezsőné 1 frt. Madarász Margit 1 frt. *Összesen 9 frt.*

A *2415.* sz. íven. Gyűjtő: Cattalinich Viktória, Fiumében. Prohaska 50 kr. M. Polonio 30 kr. Bradil 20 kr. N. N. 40 kr. D'Ancone Berta 20 kr. D'Ancona Tea 20 kr. Chiachich Albina 20 kr. Venussi Zoe 50 kr. M. Heller 30 kr. Robuitalli 30 kr. Benzan Alma 30 kr. N. Ilona 10 kr. N. 15 kr. Misculin Zora 10 kr. Markus Várallyay Izabella 10 kr. Scaramelli Anna 15 kr. Felician Vilma 10 kr. Tagini Teréz 20 kr. Niemetz Mária 10 kr. Lengo Zemira 10 kr. Tharty Erzsi 10 kr. Budai Karola 10 kr. Ambrózy Etelka 10 kr. Gotthardi Gina 1 frt. Gotthardi Mária 10 kr. Leutsche Ida 20 kr. Fosca Petech 10 kr. Ghira Katinka 20 kr. Heil Paula 50 kr. A. Windspac 50 kr. Grawáts Rezső 10 kr. S. 10 kr. W. 30 kr. Niedl 20 kr. Várallyai Béla 10 kr. *Összesen 8 frt 20 kr.*

A *6477.* sz. íven. Gyűjtő: Láng Károly tanár. Körmöczbányán. Láng Károly 1 frt. ifj. Baklmann Gyula 1 frt. E. János 10 kr. Anderle

Ilona 20 kr. Jankovszky Margit 10 kr. Ploy Herma 10 kr. Filo Klementin 10 kr. Hollós Albertin 10 kr. Finkelstein Berta 10 kr. Jelóska Gizella 10 kr. Duchay Vilma 10 kr. Medved Emilia 10 kr. Valló Berta 10 kr. Fábry Krisztina 10 kr. Murintsek Ilka 10 kr. Thomka Irma 10 kr. Novák Karolin 10 kr. Hell Hajnal 10 kr. Heller Ilma 10 kr. Reisz Mártka 10 kr. Meisel Hermin 10 kr. Spitz Róza 10 kr. Raab Matild 10 kr. Galantha Ilka 10 kr. Steffens Vilma 10 kr. Luz Józsa 10 kr. Szedliak Anna 10 kr. Aranyosi Ilona 10 kr. Novotny Józsa 10 kr. Pfeiffer Lina 10 kr. Ferjencsik Janka 10 kr. Weil Róza 20 kr. Arányi Margit 10 kr. Braun Gizella 10 kr. Franzl Gizella 10 kr. Soltész Arnold 20 kr. Hellvig Erme 40 kr. Buday Irén 40 kr. Mohapel Antal 20 kr. Jandnik Gyula 20 kr. Gizella 10 kr. K. M. 20 kr. *Összesen 7 frt 20 kr.*

A *183.* sz. íven. Gyűjtő: Than IrmaPozsonyban. N. N. 60 kr. Than Róbertné 1 frt. Than Irma 1 frt. M. G. 60 kr. Kovács Sebestyén Béla 1 frt. G. Károly 1 frt. Bánáss László 1 frt. G . . . y 1 frt. Sándor Endre 1 frt. Than Károlyné 1 frt. *Összesen 9 frt 20 kr.*

A *184.* sz. íven: N. N. 50 kr. Bartal Aurélné 1 frt. Klug Lajosné 1 frt. Fekete Ferenczné 1 frt. Bogsch Árpád 50 kr. Ejury Károlyné 3 frt. N. 20 kr. Egy pechvogel 20 kr. Weisz Áron 30 kr. Katherinka 10 kr. X. Y. Z. 25 kr. A. B. Z. J. F. R. A. 15 kr. Pachner Gatano 1 frt. Stibli 10 kr. Yum-Yum 10 kr. Nangkipllo 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. család 20 kr. Dr. Móczár Gyula 1 frt. Nemesfalvy 10 kr. Fazekas Ágost 1 frt. *Összesen 12 frt.*

A *158.* sz. ívén: X. Y. 50kr. Buzna Alajos 1 frt. Balogh 50 kr. X. Y. Z. 10 kr. N. N. 12 kr. K. M. 30 kr. T. G. 20 kr. B. E. 40 kr. Z. Z. 10 kr. Ungenannt 20 kr. N. N. 10 kr. B. J. M. 20 kr. K. B. 10 kr. S. M. 18 kr. G. K. 10 kr. Margítka 10 kr. Józsika 10 kr. Flórida 20 kr. Flórida 20 kr. Angyalka 10 kr. Flórida 20 kr. Barnabás 10 kr. *Összesen 5 frt 20 kr.*

Than Irma rendelkezésére bocsátott íveken begyűlt *összeg 26 frt 40 krajczár.*

A *247.* sz. íven. Gyűjtő: Földesi Klára Budapesten. P. H. 1 frt. Földesi Dóra 10 kr. Földesi Zoltán 10 kr. Földesi J. 20 kr. N. N. 20 kr. N. 10 kr. Láng E. 1 frt. K. E. 10 kr. N. N. 30 kr. Rosenberg Gizella és fia 25 kr. Dr. Hirsch Róza 20 kr. Breuer Ármin 20 kr. Kerner és neje 20 kr. Reichenberger és neje 20 kr. Földes Samu és neje 20 kr. Braun Károly és neje 20 kr. Bauer Salamon és neje 20 kr. Nobl Károly és neje 20 kr. Kammer Elek 20 kr. Dr. L. 30 kr. Dr. B. 10 kr. L. M. 20 kr. Munk Teréz 10 kr. F. K. 1 frt. Dr. H. 20 kr. F. Z. 5 kr. Morgovay Morgó Aristides 10 kr. *Összesen 7 frt 20 kr.*

A *251.* sz. íven. Gyűjtő: Nemessányi Marietta Komáromban. Berinkey Béla 10 kr. Berinkey Győző 10 kr. Bukovszky Ilona 10 kr. Bukovinszky István 10 kr. Berinkey Jenny 50 kr. Erdőssy Irén 10 kr. Markó Ilka 20 kr. Erdőssy Marietta 50 kr. Kirchner Ilona 10 kr. Kető Ilona 30 kr. Kető Aranka 50 kr. Kemény Károlyné 20 kr. Spitzer Paula 30 kr. C. 30 kr. Hell Manó 50 kr. Grósz Sándor 50 kr. Kirchner Margtt 20 kr. Kirchner Sándor 20 kr. Kron Sándorné 25 kr. Komáromy 20 kr. *Összesen 5 frt 25 kr.*

Uhrl Józsa, igazgatónő *340* sz. ívén: Gyűjtő: Strezek J. Pozsony-

ban. Strezek József 1 frt. Strezek Pauline 1 frt. Strezek Antónia 50 kr. Strezek Anna 50 kr. *Összesen 3 frt.*

Gyűjtő: Hoffmann Amália, képezdei igazgató Szabadkán.

Karakasevits Emilia *583.* sz. ívén: Szubotits Marka 20 kr. Karakaševits Cirill 50 kr. Mandič Danicza 20 kr. Herrmann 30 kr. Milanovič Alic 50 kr. Cumbott 40 kr. Argipa 1 frt. Frankl Dávid 30 kr. Hoffmann Katharina 30 kr. Züliestt Alla 20 kr. Nagy Örzsi 20 kr. Magdalena 30 kr. Ggllmonn Józsa 20 kr. Pakala 20 kr. Heim Regine 50 kr. Heim Regine 30 kr. Aloizes Regine 40 kr. Paulovits Mária 50 kr. Lázits Bozidóss 20 kr. Polereczky Emma 40 kr. Toša Gerkič 20 kr. ifj. Namonlahas 20 kr. Steiger Gusztáv 20 kr. Karner Gottlieb 30 kr. Kohn Adolf 50 kr. Karakasevits Emilia 1 frt. *Összesen 9 frt 50 kr.*

Kiss Vilma *540.* sz. ívén: Tarnay Sándor 10 kr. Tarnay Kiss Gizella 10 kr. Tarnay Tibor 10 kr. Tarnay Czeczil 10 kr. Tarnay Klára 10 kr. Pesti Ferke 10 kr. Kreszli Róza 10 kr. Kiss Árpad 10 kr. Berky József 10 kr. Hajdu Béla 10 kr. *Összesen 1 frt.*

Galyas Izabella *551.* sz. ívén: Berczy József 1 frt. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Galyas István 1 frt. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Galyas Bella 50 kr. *Összesen 4 frt.*

Szerdahelyi Gizella *543.* sz. ívén: Knéry Anna 10 kr. Littek Sándor 20 kr. Popovits János 20 kr. Szerdahelyi P. 50 kr. *Összesen 1 frt.*

Fischer Regina *521.* sz. ívén: Dr. Roth Zsigmond 1 frt. Freund A. 1 frt. Goldstein Ignáczné 50 kr. Fischer Regina 2 frt. *Összesen 4 frt 50 krajczár.*

Stern Adolf. tanító *521.* sz. ívén. Moholon. N. N. Egy nevelőnő 50 kr. N. N. Egy nevelőnő 50 kr. Kronstein nővérek 30 kr. Beck Regina 20 kr. Ofner Irma és Szidi 1 frt. Ofner Laura 50 kr. Stern Adolf 20 kr. Fischer Jakab 50 kr. *Összesen 3 frt 70 kr.*

Kiss Ida *544.* sz. ívén: Mamuzsich Mária 10 kr. Szendrey Mihály 20 kr. Baranyi Teréz 10 kr. Bombos Mari 10 kr. Kecskés József 10 kr. Imrei Ilka 10 kr. Varga Julia 10 kr. Vujkovics B. 10 kr. *Összesen 1 frt.*

Solymossy Lajos *517.* sz. ívén: Özv. Brájjerné 40 kr. Solymossy Lajosné 40 kr. Solymossy Zoltán 20 kr. Solymossy Lajos 1 frt. *Összesen 2 frt.*

Neberovszky Berta *575.* sz. ívén: Neberovszky Berta 1 frt. Leth Ida 1 frt. Szüsz Ferenczné 1 frt. Lischik Jánosné 50 kr. Arhaizer János 1 frt. Koválikné 50 kr. Dr. Diamant 1 frt. Th. R. 50 kr. M. Jahn 1 frt. T. 20 kr. Jahn Anna 30 kr. *Összesen 8 frt.*

Vass Jolán *587.* sz. ívén: Vass Mátyás 50 kr. Vass Mátyásné 50 kr. özv. Kabai Antalné 50 kr. Vass Jolán 40 kr. N. N. 10 kr. *Összesen 2 forint.*

Jandek Etelka *584.* sz. ívén: Scultéty Gyuláné 1 frt. Jandek Etelka 1 frt. özv. Zomborcsevics Józsefné 1 frt. *Összesen 3 frt.*

Scheer Antónia *577.* sz. ívén: Scheer Vilma 20 kr. Szervó Fülöp 20 kr. Szervó János 10 kr. Schnanfelder Richárd 10 kr. Zappel Mátyás 10 kr. Klein Jolán 10 kr. Datter Aurél 10 kr. Dolch István 50 kr. Mihalik Erzsébet 30 kr. Karácsonyi Mihály 20 kr. Scheer József 10 kr. *Összesen 2 frt.*

Kovács Berta tanítónő *593.* sz. ívén: Algyőn. N. N. 10 kr. Biss

István 10 kr. Tóth Antal 10 kr. Zsarkó Ferencz 10 kr. Breisach Béla 10 kr. Matlaszkovszky Tádé 10 kr. Sipos Imre 70 kr. Zimányi Géza 20 kr. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Hoffmann Amália *13889.* sz. n. gy. ívén: Pertich Mihályné 3 frt. Spolavich Bagg. Fánni 5 frt. Vujaskovič Danicza 1 frt. *Összesen 9 frt.*

Özv. Fábián Károlyné *17330.* sz. n. ívén: Sz. M. 4 frt. A. J. 4 frt. Eábián Szilárdka 1 frt. özv. Mánich Antalné 50 kr. Mánich Anna 1 frt. *Összesen 10 frt 50 kr.*

Hoffmann Amália, igazg. rendelkezésére bocsátott íveken begyűlt összeg: *62 frt 70 kr.*

Gyűjtő: Nemessányi Adél áll. polg. isk. igazgató, Ujvidéken.

Fuschell Róza *740.* sz. ívén: Balla Emil 30 kr. Alexich Ferencz 10 kr. Stanojázi Martha 40 kr. Cirié Milán 1 frt. Gerguron Andreas 30 kr. N. N. 1 frt. N. N. 1 frt. Mindroch Fmilie 50 kr. Schéll Juli 40 kr. Hermin Schindler 40 kr. Petrik Anna 20 kr. Dimitrievits 30 kr. N. N. 30 kr. Tuschall Róza 36 kr. Jevanorič Marie 30 kr. *Összesen 6 frt 80 kr.*

Kasszovitz Amália *731.* sz. ívén: Kasszovitz Amália 20 kr. Mizer Rozália 10 kr. Szabó Terézia 40 kr. Szabó Karola 20 kr. Steiner Teréze 30 kr. Kocsis Antónia 20 kr. Zvibach Czeczilia 10 kr. Kuhn Johanna 10 kr. Seifensieder Gesellschaft 1 frt. Rösler Janka 20 kr. Schicht Antónia 10 kr. Gyenizse Borbála 10 kr. Schwarz Regina 20 kr. R. Rozália 20 kr. Roth Fáni 20 kr. Schosberger Philipp 40 kr. Mudroch Emilia 20 kr. Freund S. 20 kr. Schosberger M. 10 kr. N. N. 20 kr. S. Philipp 40 kr. Schwell Marie 20 kr. M. Simon 10 kr. H. Anna 20 kr. Freuer Rozália 20 kr. Schleger Marie 20 kr. Oster Marie 10 kr. Melo József 10 kr. Spiller Mária 20 kr. Szücs Mihály 10 kr. Kastler Rozália 10 kr. Zozek Elisabeth 10 kr. Kasszovitz Mór 10 kr. E. C. 20 kr. Weisz Róza 10 kr. Knipl Georg 20 kr. Majsai Éva 20 kr. Czoczek Julia 20 kr. Spiczer Regina 20 kr. Schlesinger Romolina 20 kr. Stojkovitsch 10 kr. Gombár Juliánna 20 kr. Herbacsek Éva 10 kr. *Összesen 8 frt 50 kr.*

Adamovich Mária *727.* sz. ívén: Kondorossy György 50 kr. Adamovich Irma 20 kr. Adamovich Mária 30 kr. Adamovich Anastázia 50 kr. Kondorossy Mártha 50 kr. Radovánovich Emilia 50 kr. *Összesen 2 frt 50 kr.*

Slávnié Emilia *736.* sz. ívén: Dr. Pollák 50 kr. H. Mogan 50 kr. Georgievics Paula 50 kr. Hontinsz Anna 50 kr. Dimitri Zsófi 20 kr. B. Raic 1 frt. Lareschitsné 1 frt. Olga 1 frt. Steiner 20 kr. Klein 20 kr. Popovič Marie 1 frt. *Összesen 6 frt 60 kr.*

Keltei Vidos Irma és Ilona *723.* sz. ívén; Kalkhof báróné 1 frt. Meszorovits Major 50 kr. Stojanovič Mihály 50 kr. Grimm Anna 50 kr. Parcsetics László 1 frt, N. N. 1 frt. *Összesen 4 frt 50 kr.*

Schick Gizella *1822.* sz. ívén: Schick Mátyás 40 kr. Guttmann Lajes 20 kr. Tessényi Irma 20 kr. Dr. Tessényi 20 kr. Gutwein László 10 kr. Löbl Rudolf 20 kr. Gutwein Lajos 10 kr. Tücherer Gusztáv 1 frt. Gutwein Lajos 20 kr. Szalay Dezső 10 kr. Sch. N. 20 kr. Tossényi Palika 10 kr. Medvey Dezső 10 kr. Tessényi Inczike 10 kr. Schick Mátyásné 30 kr. K. Nándor 20 kr. Kálmán József 10 kr. Mokry Ilona 20 kr. Skultéthy Ferenczné 1 frt. Szalay Károly 1 frt. Dudásy József 30 kr. Császár Péter 30 kr. Zsuffa L. 10 kr. Kurfély Ernő 10 kr. Kurfély Fercsi 10 kr.

Dr. Schoman Jakab 10 kr. Szmiha Kálmán 50 kr. N. N. 20 kr. Farkasy esperes 10 kr. Farkas Berta 10 kr. Bognár Irma 30 kr. *Összesen 8 frt.*

Fizély Juli polg. isk. tanitónő *725.* sz. ívén: M. D. 10 kr. B. S. 10 kr. V. J. 10 kr. B. L. 10 kr. B. Z. 10 kr. N. N. 10 kr. P. S. 10 kr. X. Y. 10 kr. N. N. 10 kr. Wiszlinger Erzsébet 30 kr. Fizély Margit 10 kr. Fizély Irén 10 kr. Fizély Ödön 10 kr. Fizély Imre 10 kr. Stachner Imre 50 kr. W. B. 20 kr. Fizély Flóra 15 kr. Fizély Béla 15 kr. Fizély Etelka 15 kr. Fizély Ilka 15 kr. Fizély Károly és Vilmos 40 kr. Linkesch Malvin 20 kr. Fizély Vilmos és Irma 20 kr. Waigel János és Mór 30 kr. Huszogh Etelka 10 kr. Fizély Irma 20 kr. E. M. 10 kr. B. Z. 10 kr. S. K. 10 kr. P. Zs. 10 kr. N. N. 10 kr. K. W. 10 kr. H. S. 10 kr. F. Z. 10 kr. Sch. P. 10 kr. M. A. 10 kr. N. N. 10 kr. K. L. 10 kr. S. W. 10 kr. W. L. 10 kr. W. K. 10 kr. Z. L. 10 kr. V. C. 10 kr. T. J. 10 kr. B. H. 10 kr. B. Zs. B. E. 10 kr. S. J. 10 kr. D. J. 10 kr. K. J. 10 kr. M. J. 10 kr. N. Z. 10 kr. M. E. 10 kr. S. J. 10 kr. M. A. 10 kr. M. B. 10 kr. W. E. 10 kr. H. P. 10 kr. S. P. 10 kr. W. L. 10 kr. H. P. 10 kr. F. M. 10 kr. F. K. 10 kr. F. S. 10 kr. B. Gy. 10 kr. B. F. 10 kr. *Összesen 8 frt 50 kr.*

Karl Aranka *1823.* sz. ívén: Karl Alajos 20 kr. Karl Bella 10 kr. Karl Jozefa 20 kr. Karl Bálint 50 kr. Wagner Berta 20 kr. Mayer Ármin 30 kr. Schumacher M. 20 kr. Schumacher J. 10 kr. Schumacher S. 10 kr. Schumacher E. 15 kr. Schumacher Irén 12 kr. N. N. 30 kr. Geyer Berta 10 kr. Löbl Emma 20 kr. Löbl Sámuel 20 kr. Wiphárt Ernő 50 kr. Diener Teréz 40 kr. Wighart Ewa 1 frt. Falcione Blanka 10 kr. Diener J. 30 kr. Kruttschery 20 kr. Schmacher 20 kr. *Összesen 5 frt 77 kr.*

Schreiber Matild *741.* sz. ívén: Schreiber Matild 25 kr. Goldzier Matild 10 kr. Schreiber O. Antal 55 kr. Schreiber Jozefin 20 kr. Karlovics Mari 20 kr. N. N. 10 kr. Popovics Petzy 50 kr. Dr. Balla Emil 50 kr. Haller József 25 kr. Mészáros Gáspár 50 kr. Ertl Ignácz 50 kr. Stratirimovits 50 kr. Kugler Ede 20 kr. Polith Péter 20 kr. Tuschell Ferencz 50 kr. Ofner Emilia 25 kr. Ofner Telice 20 kr. Ujvidéki magyar előlegezési egylet 3 frt. C. G. 10 kr. Dr. Löwinger 1 frt. Kohn Malvin 50 kr. Zuberth Karolin 50 kr. Plavsits Gábor 50 kr. Takarékpénztár 4 frt. Dimitrievits Kristóf 30 kr. Schwarz Anna5 0 kr. Schwarz József 50 kr. Schwarz Márk 1 frt. Dr. Fojkich Mladen 1 frt. Schreiber Matild 10 kr. Szalay Lajos 1 frt. Albrecht Béla. őrnagy 76 kr. *Összesen 20 frt.*

Hanzlich Teréz *743.* sz. ívén: A. 50 kr. D. 20 kr. Z. 20 kr. G. 30 kr. K. 20 kr. N. 20 kr. R. 20 kr. N. 30 kr. N. L. 20 kr. X. 20 kr. M. 20 kr. Hanzlich 30 kr. Kun Miksa 20 kr. E. H. 50 kr. Hanzlich Karolin 60 kr. *Összesen 4 frt 30 kr.*

Bachmann Etel *744.* sz. ívén: Bachmann E. 10 kr. M. Zettel 20 kr. Dr. P. 20 kr. Hawan 20 kr. N. N. 20 kr. P. Birly 20 kr. *Összesen 1 frt 20 kr.*

Kolozsváry Ilma *739.* sz. ívén: Rohonyi Sarolta 2 frt. Balla Ligolda 1 frt. Balla Emilné 1 frt. Pollák Teréz 1 frt. Jusits Lajosné 1 frt. Zombory Blanka 1 frt. Romenibeky Nelli 1 frt. Parcsetich Félixné 2 frt. Zsigmondyné 1 frt. Horvát Matild 50 kr. Kolozsváry Jolán 1 frt. *Összesen 12 frt 50 kr.*

Messer Gizella *733.* sz. ívén: Königstädtler Hugó 10 kr. Oppenheimer H. 10 kr. Hermann Elsa 10 kr. Raalstern S. 20 kr. Abelsberg E 20 kr. Messer Philipp 20 kr. Messer Helena 20 kr. *Összesen 1 frt 10 kr.*

Treuer Adél *737.* sz. ívén: Szabó Etel 20 kr. Treuer Adél 1 frt. *Összesen 1 frt 20 kr.*

Kosztics Katalin *1811.* sz. ívén: Djoka Pressek 20 kr. Péter Kostic 1 frt 20 kr. *Összesen 1 frt 40 kr.*

Gaál Olga *738.* sz. ívén: Heintz Nándor 1 frt. Mály László 50 kr. Ramer Károly 50 kr. Kósa György 20 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. V. V. 20 kr. Szücs J. és Ditl Olga, Irma 40 kr. *Összesen 3 frt.*

Fellner Anna *1824.* sz. ívén: Dr. Blau Géza 1 frt. Dr. Ternay Pál 30 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

Szabó Etel *1814.* sz. ívén: Trogmayer Julius 50 kr. Regényi István 10 kr. Haits Theodor 50 kr. Kiss Lajos 30 kr. Szabó Józsefné 70 kr. *Összesen 2 frt.*

Stefanovits Lyubiczka, Fellner Róza *728.* sz. ívén: Stefanovits Lyubomir 1 frt. N. N. 10 kr. Párcsetich Félixné 1 frt. A. M. 1 frt. Dr. Bozatky 1 frt. N. N. 1 frt. N. N. 20 kr. N. N. 30 kr. W. 1 frt. Cz. K. 30 kr. Messer Róza 50 kr. Hirsch Tivadar 1 frt. Molnár Gy. 50 kr. W. 50 kr. N. N. 20 kr. Flortt Karolin 50 kr. Rozmich Emma 30 kr. Háfer G. 50 kr.H. Anna 30 kr. *Összesen 11 frt 20 kr.*

Nagel Róza polg. isk. tanítónő *720.* sz. ívén: Reich Ignácz 50 kr. Lengyel 30 kr. Lengyel Margit 40 kr. Sternfelder 20 kr. Veres Ilona 40 kr. Gerhárdt Mariska 20 kr. Gerhárdt Katinka 30 kr. Hazal Endréné 50 kr. Grünwald Istvánné 30 kr. Nagel Böske 10 kr. Bartsch Samuné 50 kr. Binder Katinka 30 kr. Binder János 20 kr. Nagel Samu 30 kr. *Összesen 4 frt 50 kr.*

Schwarz Irén *746.* sz. ívén: Blum Salamon 50 kr Schwarz Irén 50 kr. Klein Károly 30 kr. R. Delhaes 20 kr. G. Komár 20 kr. N. N. 20 kr. N. N. 20 kr. Schulmann 20 kr. Hubert Lajos 30 kr. Bruck Raul 20 kr. Schlosz Ignátz 10 kr. Schwarz Antal 10 kr. Steiger 20 kr. *Összesen 3 frt 20 kr.*

Knefély Jolánka *748.* sz. ívén: Knefély Jolán 20 kr. Sauer Károly 30 kr. Indt Johann 10 kr. Hoffmann Sebast 20 kr. Hoffmann Leopold 20 kr. Krumesz Tinka 30 kr. Dolm Johann 20 kr. Fuchs Vilmos 20 kr. Sternfeld Ignácz 20 kr. Knefély Anna 20 kr. Schmaher László 20 kr. Fuchs Ilona 20 kr. Löbl L. 20 kr. Fuchs Gyula 20 kr. Wagner Anton 20 kr. Prebitsek Ferencz 20 kr. *Összesen 3 frt 30 kr.*

Berger Francziska *1818.* sz. ívén: W. 20 kr. Berkovics Hermina 1 frt. Roth Regina 20 kr. Roth Zsófi 10 kr. Mandel 10 kr. Weinfeld Johanna 20 kr. Schwarz J. 20 kr. Krausz Czeczilie 20 kr. Schosberger 10 kr. D. M. 20 kr. Steiner 10 kr. Ernst Batty 50 kr. Schosberger Philipp 20 kr. Rusek 30 kr. N. N. 20 kr. Schosberger L. G. 10 kr. Michael M. 20 kr. Freund Samu 20 kr. Pascha Mária 30 kr. Geiger Mária 30 kr. Böhm Heléna 20 kr. Berger Teréze 30 kr. *Összesen 5 frt 50 kr.*

Dietzgen Stefanie *1819.* sz. ívén: Dietzgen Imre 30 kr. Dietzgen Irma 30 kr. Dietzgen Janka 20 kr. Dietzgen Sándor 10 kr. Dietzgen Béla 10 kr. Dietzgen Stéfi 10 kr. Attotikam 20 kr. Dietzgen G. 20 kr. Molnár Amáli 30 kr. Dobineki Albina 50 kr. Fülessy Fáni 30 kr. Winkle Paula 30 kr. Wurst Lajos 50 kr. Veis R. 10 kr. Dietzgen A. 20 kr. *Összesen 3 frt 60 kr.*

Trébits Teréz *747.* sz. ívén: Kohn Rozália 20 kr. Trébits Katalin 10 kr. Trébits Netti 20 kr. Zwibach Johanna 20 kr. Almoslina Nina 20 kr.

Zwibach Czeczilia 20 kr. Formayer M. 20 kr. Z. 50 kr. Erzs 20 kr. Prohnits Emma 50 kr. Kron Karolina 40 kr. Zwibach Klára 20 kr. Proznitz Matild 50 kr. Fischermann 1 frt. Freug M. 20 kr. Rozmir Katalin 40 kr. Königstädtler Emma 30 kr. Schaffer Emma 40 kr. Schaffer Regina 40 kr. Loid Rudolf 20 kr. Baruch 30 kr. Bokor 30 kr. Baur 20 kr. Teps Nubanobl 50 kr. Mane 50 kr. Trebits Karolin 20 kr. Matr Fett 50 kr. H. József 40 kr. Bodosavjevie H. 30 kr. Fischer Alex 50 kr. Läy Franz 50 kr. A. Lovász 20 kr. Gyorgyević Thodor 20 kr. Jobanobits Cumo 40 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Bukoviczean Tatan 20 kr. Németh Henrik 20 kr. Miloruk Lázár 20 kr. Doval 50 kr. Dr. Kohut 50 kr. Ajmiko Alkalaj 1 frt. Muha M. 40 kr. Grünfeld 50 kr. Petkosič 30 kr. O. 50 kr. Timót Savie 50 kr. S. Mackovie 60 kr. Eimiko Mlaraz 50 kr. Omant Z. 30 kr. Grobcanonic Sulejmann 50 kr. Tansicz Voltra 40 kr. Trebits Ferencz 1 frt. Schäffel Gabriella 40 kr. Moivodié 30 kr. Beg. Suleman 20 kr. Pero Schivanovie 20 kr. Achmed Ivanovie 10 kr. Tekie Pero 20 kr. Bokor 30 kr. Mujo Tsemie 10 kr. Jakab Almoslino 1 frt. *Összesen 23 frt 10 kr.*

Presburger Laura *734.* sz. ívén : *30 kr.*

Schossberger Cäsarin *732.* sz. ívén : *1 frt 30 kr.*

Stefanovits Mária *1815.* sz. ívén : Stefanovits Sofia 20 kr. Stefanovits S. 10 kr. Rassuja Sejmann 20 kr. Kondoros 10 kr. *Összesen 60 kr.*

Dimits Vera *2368.* sz. ívén : Schomann Matild 50 kr. Farkas Géza 10 kr. Farkas Berta 10 kr. Loósz Janka 10 kr. Farkas Emilia 10 kr. Wrga Joachim 10 kr. Jankovich Irma 20 kr. Regényi István 20 kr. Szabó János 10 kr. *Összesen 1 frt 50 kr.*

Kirilovics Katalin *1812.* sz. ívén : Czoczek 20 kr. Sztasser Jánosné 10 kr. Schaffar Regina 20 kr. Stojanovits Kosta 20 kr. Ernst Márkné 50 kr. Mayer 10 kr. Fischer Gallus 10 kr N. N. 10 kr. Schattler Ferdináné 10 kr. N. N. 10 kr. F. B. 10 kr. Hiersch 40 kr. P. S. 10 kr. T. Etelka 10 kr. Ofner Manó 10 kr. Zelenik 10 kr *Összesen 2 frt 30 kr.*

Radányi Erneszta *726.* sz. ívén : Radányi 50 kr. Will Róza 20 kr. Weiterschan 30 kr. Fischer Mária 20 kr. Glauzlichcop 20 kr. Santer Melanie 20 kr. Kun Miksa 40 kr. *Összesen 2 frt*

Tapavitza D. *742.* sz. ívén : Fellner Anna 10 kr. N. N. 20 kr. Geiger Mária 40 kr. L. E. 20 kr. E. T. 30 kr. E. Z. 10 kr. *Összesen 1 frt 30 kr.*

Szlezák Anna *735.* sz. ívén : *40 kr.*

Hoffmann Olga k. a. *721.* sz. ívén Hermina Levin 30 kr. N. N. 20 kr. Hoffmann Alga 1 frt. Hoffmann Cornélia 20 kr. *Összesen 1 frt 90 krajczár.*

Zerkóczy Lajos *1825.* sz. ívén : Z. 50 kr. Horváth R. 20 kr. Reich M. 20 kr. Kr. 10 kr. *Összesen 1 frt.*

Bréger Adél polg. isk. tanítónő *730.* sz. ívén : Moser József 1 frt. B. Margit 20 kr. Böklein 10 kr. Sacatano M. 10 kr. Ndjörtörsen L. 10 kr. Gruden Jenőné 50 kr. Nemessányi Adél 20 kr. Bréger Adél 80 kr. *Összesen 3 frt.*

Jezdimirovits Deszana *3684.* sz. ívén : Jezdimirovits M. 50 kr. N. N. 10 kr. Jezdimorovits Deszana 20 kr. *Összesen 80 kr.*

Léderer Eugénia *1820.* sz. ívén : A. Hédic 20 kr. Dr. Olákovits László 20 kr. Krisháber Rozália 10 kr. Léderer Mórné 20 kr. *Összesen 70 krajczár.*

Kornheuser Aranka *3696.* sz. ívén : Képes Ferencz 10 kr. Czettler

János 10 kr. Krausz Jakab 10 kr. Szarka Jenő 10 kr. Farkas István 20 kr. *Összesen 60 kr.*

A polg. l. iskola I-ső osztálya gyűjtése az *1821.* sz. ívén: Berger F. 10 kr. Dietzgen St. 10 kr. Koreny Schek T. 10 kr. Skotián Ida 24 kr. Podejsky Zorka 10 kr. Popovits Zsófia 10 kr. Mekxievits M. 10 kr. Marunkov M. 10 kr. Paraker M. 10 kr. Inotay S. 10 kr. Klein C. 10 kr. Lakics E. 50 kr. Mócs G. 10 kr. Schönberger J. 10 kr. Márics Z. 10 kr. Burkus K. 10 kr. Hered Sz. 10 kr. Pazarozky R. 10 kr. Léderer L. 10 kr. Fetter G. 10 kr. Belohovszky V. 10 kr. Böhm F. 10 kr. *Összesen 2 frt 74 kr.*

Nemessányi Adél polgári isk. igezgató *724.* sz. ívén: Nemessányi 1 frt. Molnár Károlyné 50 kr. Kmerl 1 frt. Terjencsik 50 kr. Bogcsh János 1 frt. Reich 1 frt. Klimo 50 kr. Nemessányi Nelli 10 kr. Nemessányi Jenny 20 kr. Bréger Adél 20 kr. A takarékpénztárba helyezett tőke kamata fejében 52 kr. *Összesen 6 frt 52 kr.*

Patekné K. Anna, tanítónő *719.* sz. ívén: *1 frt.*

Stenner Anna *1817.* sz. ívén: Blauer Frigyes 20 kr. Stenner 20 kr. Bottolány 10 kr. N. N. 10 kr. N. N. 10 kr. Romanov 20 kr. Arcz 20 kr. Markovics Éva 25 kr. *Összesen 1 frt 35 kr.*

Felhivás

az összes hazai nőnevelő intézetekhez és kisdedóvókhoz!

A jelen év nyarán Budapesten rendezendő országos kisdednevelési kiállítás sikere érdekében (hivatkozással a «Néptanítók Lapja» ez évi 15-dik számában megjelent ismertető közleményre) felkérem az illető igazgatókat, tanítókat, kisdedóvókat, hogy a kisdedek foglalkozására, öltözetére s felszereléseire vonatkozó kész vagy a tanév folyama alatt a növendékekkel készítendő tárgyakat kiállítani kegyeskedjenek. Tanintézetek kiállítása díjmentes s igen óhajtandó, hogy ily tárgyak kiállításában ne csak kereskedők szerepeljenek. Azok, kik bejelentő ívet, melyen minden részlet közölve van, még esetleg nem kaptak, forduljanak hozzám, én kötelességemnek tartom azt postafordultával díjmentesen elküldeni; az esetlegesen még kívánt felvilágosításokkal is készséggel szolgálok.

Budapesten, 1889 február 25-én.

Zirzen Janka,
a kiállitás nevelési szakosztályának elnöke.